СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

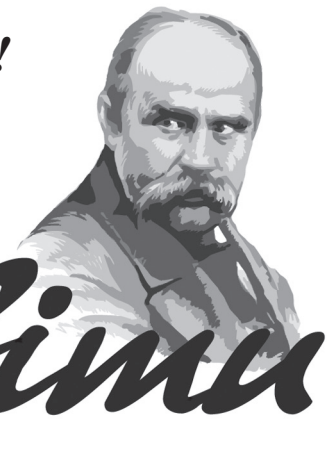

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **42 (1146), 21—27 жовтня 2021**

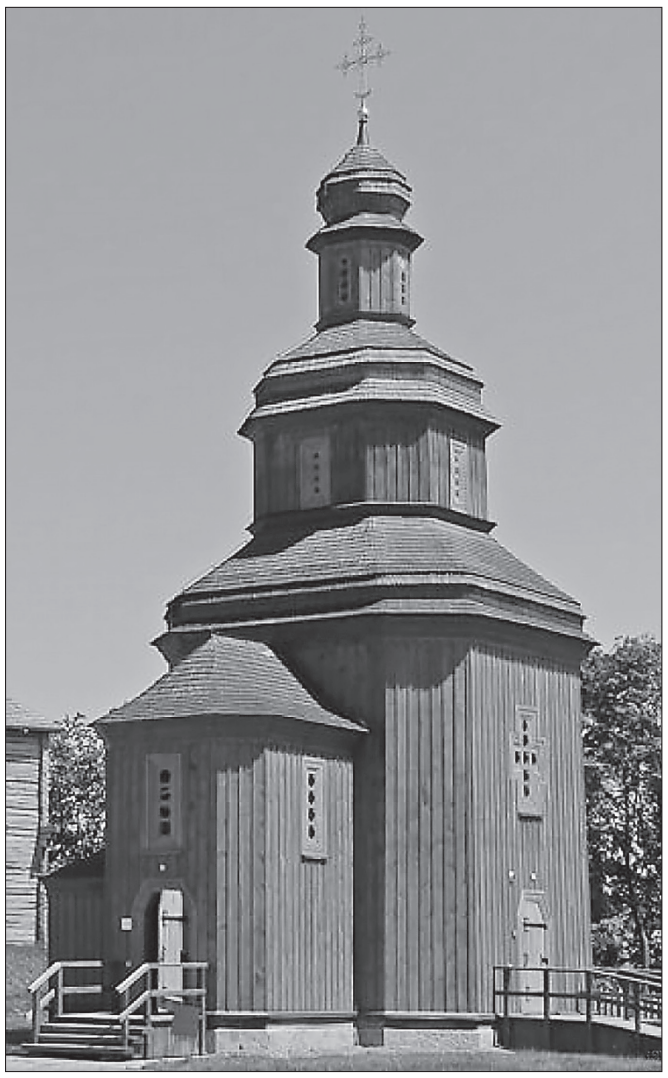

МИКОЛА КАРДАЩУК

8-9

ЄВГЕН БУКЕТ

12

ЛАРИСА КАДИРОВА

14-15

Віктор ЮЩЕНКО: «Відчути своє рідне коріння, відновити загублену пам'ять»

Золотолистого жовтня на території Цитаделі Батуринської фортеці знову було особливо людно. Біля дерев'яної Замкової церкви Воскресіння Господнього працювали реконструктори, відтворюючи події зі сторінок книги "Мазепа. Хроніки православного шляхтича. Руїна" відомої дослідниці Тетяни Таїрової-Яковлевої. На іншій великій локації заповідника – біля єдиного збереженого Гетьманського палацу Розумовського, минулого жовтня презентували унікальне видання без купюр "Літопис Самійла Величка".

Цього разу до дня Українського козацтва захід мав загальну назву "Мазепа. Шлях до Батурина". Зокрема, презентували два несподівані й унікальні експонати нової виставки "Гетьман Іван Мазепа, князь Священної Римської імперії", з якою всі бажаючі до 16 листопада можуть ознайомитися в палаці Гетьмана Кирила Розумовського.

Вперше в Батурині презентували єдину збережену печатку Івана Мазепи. Віднайшов і придбав цей винятково історично цінний експонат відомий колекціонер Олексій Шереметьєв.

Для огляду представлено документ з австрійського архіву – лист до імператора Священної Римської імперії з проханням про надання княжого титулу Іванові Мазепі. Помітка на аркуші свідчить, що титул було надано. Копію привезли у Батурин із Відня доброчинець Євген Сур, який багато років підтримує проєкти НІКЗ "Гетьманська столиця", та його дружина Ірина.

Голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров біля Батуринської козацької церкви говорив про розуміння ним святості місця та, на жаль, невикористані можливості середини XVII століття у часи Конотопської битви, які були даровані українському і кримськотатарському народам.

Так для чого нам потрібен Батурин?

На зламі XVII та XVIII століть саме тут, у Батурині, народилась унікальна велика українська ідея – мати незалежну українську державу! Це тут Іван Степанович Мазепа дійшов до свого величавого проєкту – творення української незалежної держави! Тому було б прикро, щоб ми, країна, яка не так багато має таких місць, де народилась ідея нашого суверенітету і незалежності, не відродили його! Для цього нам потрібен Батурин!

Палац гетьмана Кирила Розумовського, Батуринська цитадель і всі інші об'єкти Національного історико-культурного заповідника "Гетьманська столиця", який очолює Наталія Реброва, є одним із найпопулярніших музейних закладів України, кількість його відвідувачів із кожним роком лише зростає. Так, із моменту відкриття, за 10 років, палац відвідало близько мільйона екскурсантів! У прямому сенсі Батурин – після нищення 2 листопада 1708 року військом Петра I – відроджувався з попелу, згодом невелике селище з української глибинки стало Меккою внутрішнього туризму.

В добру, щасливу путь – Українське відродження! Хай цей музей дає можливість кожному, хто його відвідає, відчути своє рідне коріння, відновити загублену пам'ять, усвідомити власну історичну місію перед своїм народом, перед своєю Державою, перед своїми дітьми та онуками.

(З відкритих джерел)

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик "Слово Просвіти" — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного "сприяння" нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ "Альфа-Банк", р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО "Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети "Слово Просвіти" відгукнулися:

1. **Мовчан Павло Михайлович** – 5000 грн.
2. **Філіпчук Георгій Георгійович** – 5000 грн.

“Культура завжди поставала духовним опертям, яке консолідувало український народ”.

Звернення до Президента України Володимира Зеленського

Шановний пане Президенте!

Звертаємось до Вас, гаранта Української Конституції і найвищої посадової особи в державі, із застереженням щодо проблемного стану національної культури та загроз її подальшого існування.

У найдраматичніші і найтрагічніші періоди вітчизняної історії культура завжди поставала тим духовним опертям, яке консолідувало український народ на еволюційний розвиток, збереження власних територій, мови, традицій, національної пам’яті.

Сьогодні ми переживаємо чи не найтривожніший період своєї історії, означений війною на Сході України, окупацією Криму Російською Федерацією, пандемією смертоносного вірусу, багатомільйонним відтоком трудових ресурсів країни за кордон, а також інтенсивними політичною, економічною, соціальною і культурною турбулентностями.

Як Вам добре відомо, культура завжди виступала найпереконливішим показником демократичного розвитку держави, процесів становлення політичної нації і громадянського суспільства, промовистим маркером національної ідентичності та самобутності. Культура завжди була і є майданчиком для суспільного діалогу і порозуміння, дієвим засобом найоптимальнішого вирішення політичних і соціально-економічних викликів.

Цілком очевидно, що відсутність державної програми розвитку культурної сфери України вкрай негативно впливає на функціонування та розвиток засадничих секторів культури і мистецтва. Водночас в українському суспільстві існує потужний запит на відродження і модернізацію національно-культурного життя країни, на збереження і утвердження культурної ідентичності, на відновлення та зміцнення історичної пам’яті народу та його послідовну і масштабну деколонізацію. Окремий і не менш актуальний запит існує на інтеграцію українства у глобальну систему, на широке і плідне партнерство – від світового українства до міжнародного співтовариства.

І при цьому обурює, що впродовж тривалого часу спостерігаються настійливі та відверті намагання зруйнувати підвалини національної культури і мистецтва України. Тривожні ознаки такої кризи, виявлені ще за попередньої влади, сьогодні сягнули критичної межі.

Це очевидно, проаналізувавши, як сфера культурної спадщини, у т. ч. нематеріальної, впродовж останніх 10 років перебуває у стані прогресуючої стагнації, що призводить до катастрофічної деградації і зникнення унікальних явищ, пам’яток архітектури, історії, трансформацій народної культури, вимирання їхніх автентичних носіїв без належного системного забезпечення спадкоємності унікальних знань і вмінь. Показово, що на наших очах під загрозою зникнення опинився славнозвісний осередок народного мистецтва в селищі Петриківка на Дніпропетровщині, нещодавно внесений до Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства.

Так само культурна спадщина та її носії залишаються незахищеними в окупованих Криму, частинах Донецької та Луганської областей, де пам’ятки архітектури, історії та культури зазнають руйнувань, вивозяться до країни-агресорки РФ, а на території історико-культурних заповідників, що перебувають навіть у переліку ЮНЕСКО, влаштовуються військові бази та полігони. Кримськотатарський народ зі своєю унікальною культурною спадщиною взагалі опинився під загрозою тотального знищення з боку окупаційної політики Кремля. І в цій ситуації державою Україною не запропоновано і не активовано жодної стратегії і конкретного плану дій, суголосних міжнародному законодавству і рекомендаціям.

Наступна болюча проблема – в країні значно активізувалися процеси руйнування археологічної спадщини (розграбовуються і знищуються кургани, городища, поховання давніх культур). Відтак, ми назавжди втрачаємо документальні свідчення і пам’ятки, які б уможливлювали майбутнім поколінням зберегти історію про наше коріння, давні епохи, народи і культури на нашій території.

Також звертаємо Вашу увагу на брак дієвої системи координації концертно-гастрольної діяльності професійних і народних колективів, процеси скорочення мережі закладів культури, відсутність державної програми реституції культурних цінностей та забезпечення належної освіти у сфері культури, на виклики у створенні високоякісного національного культурного продукту та розвитку культурної дипломатії. Утім перелік актуальних загроз у культурній сфері можна продовжувати і далі...

Насамкінець, наголошуємо на зухвалих і протиправних спробах рейдерського захоплення приміщень Національних творчих спілок (“Будинок письменників”, “Будинок кіно”, “Будинок художників”, галерея Національної спілки майстрів народного мистецтва України та інші). Впродовж років недоброчинні сили системно намагаються дискредитувати згадані вище національні професійні творчі об’єднання з метою заволодіння їхнім майном та блокування їхньої діяльності.

Деструктивна ситуація підсилилася також у зв’язку зі скороченням Міністерством культури та інформаційної політики вдвічі фінансування заходів Національних творчих спілок і Всеукраїнського товариства “Просвіта” в проєкті Державного бюджету України на 2022 р. Реалізація цих дій унеможливить подальше функціонування національних об’єднань України, які охоплюють десятки тисяч активних і творчих громадян.

Нагадаємо, що саме в їхньому середовищі зароджувалися важливі державотворчі ініціативи і процеси, зокрема у стінах Спілки письменників за участі представників інших творчих спілок постав Народний Рух України як один із важливих чинників здобуття державної незалежності України. До того ж, у середовищі національних творчих спілок і товариства “Просвіта” гуртуються митці, які своєю діяльністю активно сприяють зміцненню ідентичності, консолідації нації, а відтак утвердженню України в умовах загроз державності та суверенітету. Знищення національних творчих спілок і “Просвіти” спричинить резонансний публічний скандал і суспільно-політичний конфлікт, призведе до катастрофічних наслідків у сфері культури, завдасть непоправного удару по міжнародній репутації країни і довірі суспільства до держави.

З метою предметної відповіді на вищевказані виклики просимо Вас, Володимире Олександровичу, видати довгоочікуваний Указ Президента України щодо функціонування та розвитку національної культури та мистецтва в Україні, в якому передбачити першочергове вирішення таких питань:

1. Створити Національну раду з культурної політики при Президентові України.

2. Доручити Кабінету Міністрів України спільно з творчими громадськими об’єднаннями та національними творчими спілками розробити і затвердити Державну цільову програму розвитку української національної культури і мистецтва.

3. Підтримати ініціативу щодо формування цільової програми розвитку української державної мови, передбачивши відповідні видатки на проведення курсів з вивчення української мови, особливо в зденаціоналізованих областях України, друкування необхідної кількості словників, серії “Перлини народної творчості” на паперових та електронних носіях, створення серії документально-просвітницьких фільмів “Героїчне минуле України. Від Святослава до Героїв-захисників України”, комп’ютерних (україномовних) ігор для дітей та юнацтва.

4. Створити Національний інститут нематеріальної культурної спадщини.

5. Ініціювати ухвалення Верховною Радою України Законів України “Про меценатство”, “Про національний культурний продукт”, “Про нематеріальну культурну спадщину”.

6. Відновити Державну службу з реституції культурних цінностей України з-за кордону.

7. Прийняти поправки до відповідних Законів України щодо посилення покарання (в т. ч. ввести кримінальну відповідальність) за незаконні руйнування та знищення археологічної, музейної та архівної спадщини.

8. Передбачити в Державному бюджеті України на 2022 рік фінансування в повному обсязі діяльності Національних творчих спілок України і Всеукраїнського товариства “Просвіта”.

9. Відповідно до Конституції України (стаття 12), чинного Закону, Національної програми України “Закордонне українство” необхідно підтримати розвиток українознавчої освіти закордоном, забезпечивши її відповідними програмами, підручниками, навчально-методичними, дидактичними матеріалами; сприяти підготовці та перепідготовці педагогічних кадрів з українознавчих дисциплін у місцях компактного проживання українців; розробити програму навчання закордонних українців у вишах України; створити загальнонаціональну веб-сторінку, упроваджуючи сучасні дистанційні технології для вивчення історії української державності, культури, мови, традицій, що консолідуватиме українство, зміцнюватиме його національну ідентичність.

10. Вжити заходи щодо прозорості функціонування інституту колективного управління авторськими та суміжними правами.

11. Доручити Кабінету Міністрів України розробити та впровадити державну систему фінансової підтримки митців та діячів культури під час пандемії COVID-19, передусім соціально незахищених категорій.

12. Провести в 2022 році Всесвітній конгрес українців у м. Києві.

13. Київській міській державній адміністрації надати приміщення Національній хореографічній спілці і Національній спілці театральних діячів України.

З повагою –

ДЗЮБА І. М. – Герой України, академік Національної академії наук України

ЖУЛИНСЬКИЙ М. Г. – академік Національної академії наук України

ЩЕРБАК Ю. М. – письменник, Надзвичайний і Повноважний Посол України (1992–1998; 2000–2003)

МОВЧАН П. М. – голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України

ВАНТУХ М. М. – Герой України, голова Національної хореографічної спілки України, народний артист України

ШЕВЧЕНКО Є. І. – голова Координаційної ради Національних творчих спілок України, голова Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений діяч мистецтв України

ФІЛІПЧУК Г. Г. – дійсний член Національної Академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук

СТРУТИНСЬКИЙ Б. Д. – голова Національної спілки театральних діячів України, народний артист України

СИДОРЖЕВСЬКИЙ М. О. – голова Національної спілки письменників України

ЄСИПОК В. М. – голова Національної спілки кобзарів України, народний артист України

ЯНЧУК О. С. – голова Національної спілки кінематографістів України, народний артист України

ЧЕРНЯВСЬКИЙ К. В. – голова Національної спілки художників України, заслужений художник України

СТРАНАДКО Е. М. – голова Національної спілки фотохудожників України, заслужений працівник культури України

ЯКОВЛЄВ М. І. – перший віце-президент Національної Академії мистецтв України, заслужений працівник освіти України

ТРИМБАЧ С. В. – заступник голови Національної спілки кінематографістів України, лавреат Державної премії України ім. О. Довженка, кінознавець

ЧЕБИКІН А. В. – президент Національної Академії мистецтв України, народний художник України

РИБЧИНСЬКИЙ Ю. Є. – Герой України, народний артист України

Бути патріотами – це вміти захищати Вітчизну

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка провело “круглий стіл” на тему: “Відродження патріотичної свідомості нації та виховання українських героїв”. Пропонуємо читачам “СП” головне з виступів його учасників.

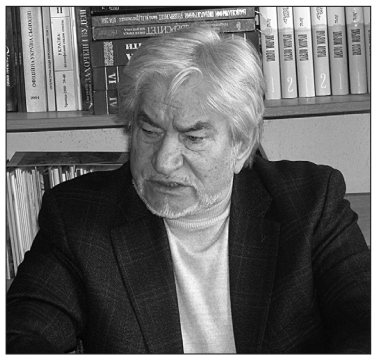

Павло МОВЧАН,
голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

– Ми зібралися напередодні великого свята, яке має для України особливе значення. Покрова для нас – це небесний захист, небесний щит. А ще це щит земний. Ідея патріотизму та захисту Вітчизни були для нас важливими завжди, в усі часи. І сьогодні дуже актуальними є теми, які ми винесли на розмову.

Пригадаймо “Слово о полку Ігоревім” – один із важливих творів, у якому, як зазначає Дмитро Донцов, не пошук слави, а пошук кінця своєї Батьківщини: “Шоломом зачерпнути воду з Дону”. В його метафоричному осмисленні значить сказати: оце межова лінія наша, яка власне і відокремлювала наш світ від Поля, половців, усіх кочівників, які наїжджали на Україну.

Чому нами була взята Покрова? Свого часу разом із Дмитром Ломачуком ми зробили фільм про свято Покрови, ходили до церкви Святої Покрови, розпитували священника: чому тема, яка мала стосунок до візантійців і греків, переселилася на наш ґрунт?

Покрова пов’язана з появою давнього українського війська під стінами Царгорода. Тоді греки і священники вийшли молитися, засвідчили, що сталося незвичне. Піднялася буря на воді, і чайки наших воїнів, які йшли на Царгород, були розметані по морю. Потім зібралися і всі побачили образ нашої Заступниці. Так зафіксовано в багатьох джерелах. Саме тому Покрова має для нас велике значення. Разом із прийняттям християнства вона стала небесною захисницею наших пращурів.

Сьогодні є величезна церковна течія, пов’язана з образом Божої Матері. Ще Іван Богослов сказав, що він бачить наділений особливим розумінням образ святої нашої Матері, у якої, як стверджує, велике серце і немає такого місця, де не було б ран. Це небесна субстанція, але ми з нею сполучені.

Не випадково Покрова стала особливим святом саме для наших захисників, які не знали, де закінчується наша земля. У нас гір немає, лісів-пралісів немає. Наш кордон із землями кочівників – це наша звитяга, наша слава і наші захисники.

Історизм цих подій накладається на сьогодення. Саме на сучасній Донеччині звитяжці Ігоря ходили на ворогів. А сам Ігор говорив, що він не хоче загинути в полоні, не хоче бути рабом. Тому тема рабства і волі сьогодні дуже важлива в нашій розмові.

Актуальними є слова Лесі Українки: “Нема без влади волі”. Саме тому ми винесли питання захисту і влади в тему нашої розмови.

Що ми маємо сьогодні? Роздроблену, почленовану націю, не об’єднану тим змістом, який зміг би її зцементувати. Нам не давали можливості цього зробити. Наш національний рух завжди супроводжувався великими опонентами. У Шевченка опонентом був Куліш. Добре пам’ятаємо його формулу про те, що він уже “вчадів від цього націоналізму”.

Драгоманов звинувачував Тараса Григоровича в тому, що він свавілля роду ставить вище Катерини та Івася. Тобто те звичаєве право, яким керувалися впродовж багатьох років українці, змушувало відторгнути того, хто не приєднувався для збереження цілісності. За словами Драгоманова, Катерина така сама, як інші, і її треба захищати, а він (Шевченко), навпаки, відлучає її. Він пропонував зовсім інший сюжет: нехай байстрюк живе, виховується і залишається байстрюком. Можна лише уявити, які були запущені на ту пору колосальні інвестиції носіями “общечеловеческих ценностей”. Вони і сьогодні присутні в нашій свідомості.

24 серпня я бачив бійців, фізично скалічених війною, але з високо піднятою головою. Сьогодні люди, які воювали, соціально незахищені. Я не бачу, щоб ми вшановували їх належним чином. Не мають достатнього забезпечення і воїни, які сьогодні сидять в окопах. Тому тема захисту Вітчизни сьогодні є гострою, як ніколи.

Немає політичної сили, яка б могла нас сконсолідувати. Вчорашнім не повірять. Ми пересвідчилися в цьому у 2019 році. Хоча вони і взяли на озброєння гасла, якими українці керувалися впродовж віків, – Батьківщина (Мова), Церква (Віра) і Лицарство (Військо).

Це лицарство було оспіване, піднесене на високий рівень. Всі універсали Богдана Хмельницького, які він писав напередодні збройного повстання проти поневолювачів, якраз і кажуть про Отчизну. А де сьогодні наша Вітчизна, на яких засадах формується поняття патріотизму? В яких постулатах, в яких законах, яких програмах? Де в інформаційній сфері ми бачимо програми, які свого часу продукувала “Просвіта”? Починаючи від “Логосу” – “Що таке слово?” і закінчуючи нашим великим проєктом “Від Святослава до захисників кордонів на сході України”.

Сьогодні ми розуміємо, що нам бракує того патріотичного елементу, який би Україну рятував. Якщо співвіднести кількість людей, які були на Майдані з підсвіченими гаджетами (їх нараховували близько мільйона), з тими пасіонаріями, які впливали на перебіг подій, то таких 1-2 відсотки. І цю пасіонарну неозброєну групу відправили під Іловайськ і Дебальцеве, де вони загинули. Проте ситуація, що склалася нині, набагато прикріша, ніж була у 2014 році!

Марина СОЧЕНКО,
заслужена діячка мистецтв України:

– Тема нашої розмови надзвичайно складна. Все, що сьогодні відбувається, потрібно розглядати в комплексі. Я зараз працюю над портретами наших загиблих воїнів, зізнаюсь – це дуже тяжко. Люди віддали своє життя, а ті, що залишилися живими після поранень, знову повертаються на фронт. Спілкувалася з хлопцями, які зосталися без ніг. Вони теж рвуться на передову, бо тут просто не можуть. Вражає надзвичайний героїзм, це люди дивовижні, козацького роду.

Ця боротьба була завжди, а зараз вийшла на поверхню. І те, що було 100 років тому, дуже перегукується з тим, що відбувається зараз. Невирішені тоді проблеми повернулися, і ми маємо тепер їх вирішувати, засвоївши історичні уроки. Чому тоді не вибороли незалежність, що стало на заваді? Адже були такі люди, як Петро Дяченко, Юрій Горліс-Горський. Це були люди надзвичайно високого рівня свідомості. Але чому ж програли? Треба ставити ці запитання і шукати на них відповіді. Щоб зараз, не дай Боже, не повторилися поразки.

Тут дуже важлива роль належить культурі. Ми відрізняємося від Росії, яка напала на нас, ментальністю. І головне, що нас різнить, – наша мова. На цій землі це, як кров. За неї треба боротися. На культуру потрібно виділяти кошти, а ще – виховувати патріотів. До того ж маємо випрацьовувати в суспільстві єдиний погляд на історію.

Наше мистецтво повинно формувати громадянський світогляд, громадянську позицію. Вони мають бути нероздільними з любов’ю до Батьківщини. Вважаю, що роль митців і культури в цьому процесі величезна.

Микола ПОРОВСЬКИЙ,
полковник ЗСУ, політик:

– Історія явила нам величний приклад, коли за 20 років – з 1920 по 1940 роки – “Просвіта” та інші патріотичні організації зростили абсолютно нове національно-патріотичне мислення у переважній більшості українського народу в Галичині та Волині, які тоді були у складі Польської держави. Щоправда, цей процес меншою мірою стосувався підрадянської України. Сформований просвітянами національно-патріотичний світогляд потім проявився в Українській повстанській армії, героїчній боротьбі за Українську самостійну соборну державу.

За 30 років Незалежності при абсолютній бездіяльності, у більшості державних установ, нам все-таки вдалося дещо зробити. Але далеко не все. “Просвіті” і національно-патріотичним партіям та організаціям потрібно покрити Україну мережею, яка б формувала свідомість, державницький підхід до розв’язання суспільних проблем.

У 2014 році розпочалася російська агресія. Тоді ж частина нашої молоді терміново поїхала за кордон на заробітки. Ще якась частина накупила довідок, щоб не потрапити під призов до війська. Але багато молоді, сповненої патріотичного пориву, обов’язку перед державою, пішло в добровольчі батальйони, Збройні сили України і врешті зупинили російську збройну агресію. Вони розвіяли міф, з яким Росія вступала у війну і яким російські імперщовіністи переконували Путіна: “стоит только толкнуть – и Украина развалится, как карточный домик”.

Виявилося, що не тільки не розвалилася, а й дала рішучу відсіч. І не пустила ворога далі тих 20 відсотків Донеччини та Луганщини, які вони встигли загарбати у результаті введення регулярних російських військ.

Нам не треба опускати руки. Маємо на прикладах цього героїчного патріотизму творити новий міф про героїв-захисників України, ростити нове покоління. Я, наприклад, домовився, що проведу кілька уроків патріотизму у школах Рівненщини. Саме до шкіл треба йти, щоб сіяти розумне, добре і вічне.

Микола ГОЛОМША,
голова партії “Патріот”:

– На превеликий жаль, за 30 років Незалежності нашої держави ніхто не дбав про ідеологічну складову, про цінності, які б об’єднували Україну, особливо на сході. На загал маємо дуже низький рівень свідомості. Владу захопили манкурти, яким було без різниці, скільки українських шкіл у Криму, на Донбасі, в Одесі. Тому й маємо такий плачевний результат.

Сьогодні хочеться зрозуміти роль двох наших міністерств – освіти і культури. Думаю, нам треба писати до них листи, пропонувати “круглі столи”. Такий “круглий стіл” я б запропонував і Верховній Раді України, щоб донести до парламентаріїв фундамент, матрицю української культури, української науки. Якщо ж вони не будуть реагувати, то ми матимемо підстави виходити на брифінги, говорити про це суспільству. Але спершу маємо провести з ними тотальну українську пропаганду. Вони повинні відчути і зрозуміти, що таке нові завдання політика.

Нещодавно слухав виступ одного космополіта, якому 30 років, має кілька освіт, але не має трудового стажу та життєвого досвіду. Він стверджує, що героїв треба вибирати на місцевому референдумі. Але жодна країна, яка себе поважає, не може дозволити якимось невігласам без достатньої ерудиції, щоб вони обирали, хто має бути героєм. Наші герої – це загальнодержавна справа. Разом із “Просвітою” ми створили низку документальних фільмів, які треба використовувати.

Вражений низьким рівнем культури людей, які виходять на екрани телевізорів. У них відсутня академічна підготовка, спустошені душі. Але вони вважають, що все знають. Маю пропозиції, як ми можемо впливати на ці процеси.

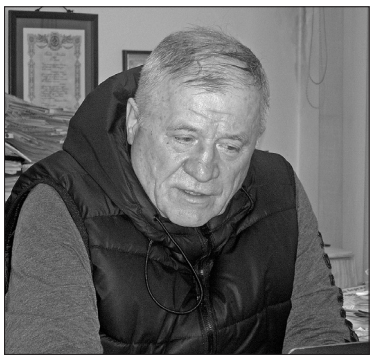

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України:

– Мене дуже вразив монумент українським воїнам, нещодавно вибудуваний однією з територіальних громад. Там напис: “Ми вмирали, щоб бути українцями”. Лаконічно написано, але водночас так достойно і зворушливо. Це величний клич до поколінь сущих і майбутніх.

Сьогодні ми шукаємо принципи для виховання нації. Попередні уряди і нинішній прийняли як мінімум 62 стратегічні реформи. Але сьогодні немає більш важливої стратегії, ніж виховання нації. Це питання всіх і вся. Коли ми готувалися до 150-річчя “Просвіти”, я присвятив цій даті книжку “Українські витоки, виклики і відповіді”. Шукав, як би зрозуміло донести до суспільства, що таке “Просвіта”. Знайшов Шевченкові слова: “Перелоги орать, думать, сіять, не ждать”. Звертаюся до всіх просвітян, аби ця цитата була не лише словами, а й зобов’язанням до чину.

Продовження на стор. 5

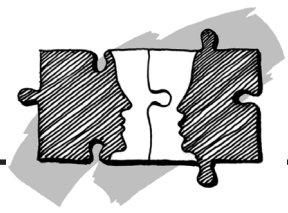

“Немає страшнішої загрози для існування нації, ніж інтелігенція, що виплоджена і вихована чужинською культурою”.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Щоби «душа не знемагала»...

Коли не лише на поріг, але й у твій дім приходить ворог, – вся міць родини спрямовується, аби позбавитися цього лиха. Сьогодні це вже не абстраговані прогнозування, а невідворотна реальність. В Україну ввірвався хижий московит. Він – одна з найнебезпечніших загроз (серед багатьох інших), оскільки посягнув на українську Державність, політичну й духовну Суверенність, Ідентичність, національну Гідність, людську Свободу. З цією напастю живемо роками, століттями. В. Дорошенко, який очолював Бібліотеку Наукового товариства імені Т. Шевченка (заснована 1894 р.), писав, що *“вже з Нестора знаходимо характеристики окремих племен, зокрема полян, як найкультурнішого, та чужих племен – новгородців, а надто в’ятичів, що жили “звіриним життям”.*

Минуло багато часу, а звіриний оскал ординського племені нікуди не подівся, не пішов на “спочинок”, а ще більше звироднів.

Очевидно, захищаючись від безперервної агресії Московії, мусимо протиставити адекватну стратегію держави – мілітарну, економічну, духовну, культурно-освітню, соціальну, інформаційну, дипломатичну, енергетичну, зовнішньополітичну тощо. Ця сув’язь різнобічних безпекових факторів життєдіяльності є тим потенціалом, який здатен протистояти небезпечному супостату...

Саме такі підходи окреслювали учасники Всеукраїнської конференції з питань національно-патріотичного виховання нації, організованої ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка напередодні свята Покрови Пресвятої Богородиці.

Просвітяни, науковці, відомі письменники та художники озвучували проблеми та завдання, визначені Конституцією, державними законодавчими та нормативними актами і спрямовані на захист національних інтересів. Тим паче, що публічне обговорення актуалітетів суспільного розвитку, національної безпеки є конституційною нормою та стосується всіх громадян України.

Укотре наголошувалося, що в реалізації цих питань мають брати участь не лише державні органи, а й громадські інституції. Адже і в Указі Президента України № 392/2020 “Про Стратегію національної безпеки України” сказано, що *“громадянське суспільство здійснює* громадський контроль *за діяльністю органів державної влади щодо реалізації Стратегії”.*

Ба більше, нинішні державні стратегії опираються на ті ціннісні орієнтири, які давно пропагує й утверджує національна інтелігенція, “Просвіта” та інші громадські об’єднання, зокрема з таких **напрямів національної безпеки,** як: *рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності; модернізувати систему освіти, привести освітні стандарти до потреб суспільного розвитку та до найкращих світових зразків; створити умови, необхідні для культурного розвитку та збагачення громадян України, популяризації українського та світового мистецтва, музики, літератури; військово-патріотичне виховання молоді, що зміцнить бойовий потенціал Збройних Сил України, інших органів сил оборони....*

Якщо серед окреслених завдань спробуємо знайти ту спільність, що визначає сутність успіху в цій справі, то це виявиться *людський капітал.* Оскільки саме від Людини, Громадянина залежить доля країни, народу, їхня безпека, виживання, розвиток. “Людський капітал – запорука майбутнього України”, – проголошено в Стратегії.

30 червня 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року. Її мета – *“удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності”.* Укотре вищі офіційні органи влади навертаються на думку про значимість творення **української ідентичності,** поза якою немислимо існування та збереження державності.

Побіжний аналіз показує, що завдання патріотичного ставлення громадян до своєї держави України є надзвичайно важливим (стратегічним) аспектом внутрішньої державної політики, яка формально стала *україноцентричною.*

Проте досвід засвідчує, що вирішення цього завдання – надскладна справа, якщо оцінювати ситуацію в загальнонаціональному вимірі. Адже впродовж трьох десятиліть суспільно-політичні та культурні процеси здійснювалися відповідно до таких усталених тенденцій, які в низці регіонів держави сформували негативну світоглядну й діяльнісну парадигму громадськості, що означала *подальше від українськості.* Причому відбувалося це не без підтримки владних структур. Хибна політична лінія (на жаль, у власній державі) спрямовувала суспільство в бік *інтернаціональності, полікультурності, всесвітності, ліберальності,* проте не націєкультурності.

У цьому контексті об’єктивну оцінку подібним явищам сформував ще 55 років тому (1966) Ю. Пундик, видавши в Парижі книгу “Український націоналізм”. Там сказано, що *“для багатьох втеча від націоналізму (національного) є* втечею від відповідальности *за долю власної нації і оправдання власного бажання у покірній співпраці з російським окупантом як найкраще влаштувати своє життя”... Заперечення націоналізму дає змогу втекти принаймні морально від цих обов’язків, сховатися за ширмою загальних кличів відповідальности за людство. Інтернаціоналізм цих людей – політичний нігілізм і негативізм в ім’я досить примітивних інстинктів вдоволення своїх потреб і служіння особистому Я”.*

Тому абсолютна більшість наших державних очільників заявляли, що “будують” політичну націю, переймаючись багатьма її сегментами, передовсім *багатонаціональністю*, проте зовсім не сприймаючи суспільно затребуваної вимоги, що **УКРАЇНА є державою національною**. Для цього влада часто, а не про всяк випадок, розробляла і пропагувала всілякі придумані страшилки та темники на кшталт “русофобії”, “антисемітизму”, “правого радикалізму”, “печерного націоналізму”.

Справді, в Конституції зазначено: *“Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”* (стаття 1). Проте згадаймо, що впродовж одного року періоду відродження цінність **“національного”** вдалося дещо знівелювати, оскільки в Декларації “Про державний суверенітет України” від 16 липня 1990 року було проголошено: *“Українська РСР як суверенна* національна держава..., *здійснює захист і охорону* національної державності, *будь-які насильницькі дії проти* національної державності України... *переслідуються за законом”.* Саме такі правові означення національної держави відповідають духові статутних положень ООН, які визнають мононаціональність держав, коли їхнє корінне населення становить не менше 2/3. Україна повністю відповідає цим усталеним міжнародним параметрам.

Проте допоки українці позбавлені цього конституційного статусу, то в їхньому життєвому просторі й надалі відбуватимуться стихійні та осмислені процеси дезавуювання прав і свобод титульної нації. Адже впродовж 30 років Незалежності українська мова, освіта, інформаційний простір та інші сегменти життєдіяльності перебувають у стані безперервного процесу обстоювання українцями свого національного “Я”. Причому в Україні розвелось чимало таких політиків, організацій, угрупувань, ЗМІ, що є категоричними противниками реального розширення прав українців на власній землі.

Викинувши в публічний простір провокаційний лозунг “*тут наша земля*”, відомі автори цього чужинського кліше та їх однодумці відкрито заявляють про наміри жити “*в неукраїнській Україні*”, продовжуючи грабувати і принижувати народ. На жаль, це не є популістською фразою, а категоричним ствердженням, що підкріплюється вбивчими фактами діянь подібних глитаїв-“нашистів”. Оскільки сума **470 мільярдів доларів (!),** які вивезені з України і відмивалися через кіпрське відділення „ПриватБанку“, є найбільшою оборудкою-грабежем в історії світової банківської справи. Ця інформація лунає в українському етері впродовж останніх двох років у контексті розгляду *справи Коломойського* в США, проте з “якихось” міркувань вона замовчується і не спростовується.

Наші “достойники” мовчать, хоча чимало людей обізнані з “*клінічною історією*” цієї справи. Також покірно німує, приспане “*патерналістськими”* подачками, і зомбоване суспільство. Усе, як за Шевченком: **“А ми дивились та мовчали, / Та мовчки чухали чуби”.** Воно, може, так і треба. Але кому, чому і для кого?

А коли зуміємо відповісти, то зрозуміємо, чому Україна стала найбіднішою і найменш захищеною європейською країною. Щоправда, ця відповідь давно оприлюднена олігархатом. Вона звучить дуже моторошно у виконанні “сильними світу цього” – “це наша земля”. У могильному кличі закладено жахливу істину про те, що олігархи ніколи не вважали Україну своєю державою, а лише територією, де вони (ненаситні) “За край світа зазирає(ють), / Чи нема країни, / Щоб загарбать і з собою / Взять у домовину”.

Адже якби в Україні не панувала така модель олігархічної держави, то не зникло б за чверть століття понад 12 мільйонів населення!

У такому ж ключі риторично звучить й інше ствердження. Якби Україна була національною, єдиною, духовно суверенною, а не олігархічною державою, то чи посміли б напасти на неї *ординські номади*. Мабуть, ні. Бо зберігають же недоторканість своїх кордонів країни Балтії та Фінляндія. І не лише тому, що вони (Литва, Латвія, Естонія) є членами НАТО, а насамперед тому, що вони національно згуртовані. Фінський народ саме цю істину доводить уже понад століття. Не уявляю, щоби в Крим чи на Донбас могла б увірватися жменя *“зелених недочоловічків”,* якби московити не розуміли, до кого й куди йдуть, якби обмосковлена юрба не ревіла “*навєкі с рассєєй”.* Прикро, що в цьому антиукраїнському шабаші брали участь чимало молодих людей. Вочевидь, проґавили (свідомо), програвши в чисту вигляді гуманітарну війну, яка безперервно велася Росією проти України.

Як правило, громадська думка традиційно до уваги владою не бралась, кволий голос розхристаної української інтелігенції мало чули, а соціологія (не замовлена) була поза увагою політичних рішень. Дарма. Бо в цьому застережливому багатоголоссі часто містилися раціональні зерна для здорової політики. Пригадується 2009 рік, коли під час соціологічного опитування з єдиного питання “*Чи зміцнить безпеку України продовження на 25 років угоди про базування в Севастополі Чорноморського флоту Росії?”* відповідь “так” дали: 35,7% (Україна); 6% (Захід); 16% (Центр); 61% (Південь та Схід).

Результати в південно-східних областях та Криму засвідчили дуже тривожну ситуацію. Адже вона вже тоді окреслила підготовлену в Криму і на Донбасі соціальну та політичну базу для агресії Росії. Було очевидно, що Україна повністю програє Московії в стратегії і тактиці “м’якої сили”. Українська культура, державна мова, освіта, національна історія були витіснені “руськомірством” з інформаційного соціокультурного простору. Однак, як завжди, належної реакції не спостерігалося.

Спочатку втратили людей, а пізніше й українську землю. Власне за світогляд й душу Людини на цих територіях (і не тільки) ніхто по-справжньому і не боровся. Держава створювала то “вільні” (читай – кримінальні) економічні зони, то обдаровувала податковими пільгами олігархічні галузі, то виділяла (для розкрадання) мільярдні бюджетні дотації. Проте поза увагою залишалася Українська культура, освіта, інформаційний простір, духовне життя, врешті-решт головне – українська людина. А вона й була повністю окутана не лише московською “наукою”, а й доморощеним москвофільством влади. Столичні владці віднайшли найзручнішу нішу – терпіти, мовчати та погоджуватися, не покаравши навіть антиконституційний кагал у Сєвєродонецьку чи антиукраїнські висловлювання і погрози харківського “*губернатора*” та *нефартового* полювальника К*, який метафорично весь час нагадував про “*близькість*” Харкова до Росії (40 км) і “*далекість”* до Києва (470 км). Цікаво, чи продовжуватиме цю москвофільську політику свого батька новообрана ректорка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Тетяна Кагановська. Проте й так зрозуміло, що яблуко завжди біля яблуні. Тому при такій кадровій політиці до справжньої інтелектуально-духовної українізації знакового для України університету (як і Харкова) ще дуже далеко.

Напрошується закономірний висновок, котрий якось незручно владоможцям озвучувати, хоча це конче потрібно. Бо правдою є те, що обмосковлена інтелігенція – одна з реальних загроз державності. Вона є тією “*мислячою тростиною”*, яка вихована в “руській” ментальній *культурності* та живиться “*цінностями*” колабораціонізму. Для прикладу, попередня *ректура* п’яти харківських національних університетів уже “успішно” довела свою відданість московству, підписавши звернення-підтримку про вандальне знищення “кернесами-добкіними” пам’ятної дошки видатного українознавця Юрія Шевельова (Шереха). Невже освіта (вища!) так і ніколи не вийде з цієї московсько-радянської орбіти, а нові покоління майбутньої інтелігенції продовжуватимуть зростати на ґрунті російської ідентичності та *слобожансько-московського язика*.

Будь-який міністр мусить усвідомлювати, що сильною стороною національної освіти має стати її **культурна україноцентрична модель**, яка найбільш посутньо впливатиме на реальний навчальний процес і суспільну свідомість. Колись відомий український учений-педагог К. Ушинський, вивчаючи освітні практики в країнах Європи, стверджував, що корінна відмінність їхньої національної освіти полягає в сильному, особливому ставленні до своєї Батьківщини та ріднокультурних цінностей. Цей умовивід й пересторога видатного педагога зберігає свою значимість донині. Для України принцип *культуровідповідності* містить підсилену актуалізацію. Оскільки зовнішня військова агресія, внутрішня колаборація зумовлюють необхідність удосконалення всієї освітньої політики – найбільш ефективного і надійного інструменту патріотичного, громадянського виховання молоді.

Але щоби виховувати, треба самому бути вихованим і свідомим обов’язку українського інтелігента. Бо немає страшнішої загрози для існування нації, ніж інтелігенція, що виплоджена і вихована чужинською культурою. А якщо долучити сюди ще й зрадництво влади та зневажжя олігархату до національних інтересів, то сформується реальний виклик українській державності, який допоки ще не внесений у перелік реальних небезпек.

На жаль, реальність цього явища є очевидною. Не коментуючи, наводжу показовий приклад кадрової політики, що ймовірно слугувала розв’язанню війни проти України.

Ключові посади України за каденції четвертого президента (Януковича) займали в основному проросійські елементи: М. Азаров – прем’єр-міністр України; А. Клюєв – голова Адміністрації президента; А. Портнов – “керуючий” судами та “таємним судочинством” України; В. Сівкович – заступник голови Ради національної безпеки і оборони;

І. Калінін – голова Служби безпеки в 2012-2013 рр.; О. Якименко – голова Служби безпеки в 2013-2014 рр.; Г. Ілляшов – голова Служби зовнішньої розвідки; П. Лебедєв – міністр оборони; Ю. Ільїн – начальник Генерального штабу Збройних Сил; Д. Березовський – контр-адмірал Військово-морських сил; С. Єлісєєв – перший заступник командувача ВМС; В. Захарченко – міністр внутрішніх справ. Окремі з них мали російське громадянство.

Де перебувають ці “зверхники” нині? Поза Україною. Проте ними залишений гіркий урок. Зрада, що відбулася в Криму 2014-го, є головною відповіддю на причини трагедії. Зрадниками України (офіцери й солдати) виявилися: Міністерство внутрішніх справ – 99,2%; Служба безпеки – 89,2%; Збройні Сили – 70,4%; Державна прикордонна служба – 70,3%.

Коли вищі ключові політичні та безпекові посади обіймають проросійські зрадники, чужинці, то це не просто ослаблення України, а закладка фундаменту для майбутніх агресій і трагедій народу.

Слава Богу, що Україна в усі часи народжувала й виховувала тих, хто вірою, правдою, талантом, своїм коштом, часто жертвуючи життям, служив її, підтримував українську справу, національну культуру, ідеали державності.

Переносячи на сьогодення оцінку та згадку про князів Острозьких, Сагайдачного, Галшку Гулевичівну, Мазепу, Галагана, Шептицького, Ханенка, Кониського, Чикаленка, Симиренка, Терещенка та інших великих українців, доводиться констатувати: чужинці ніколи не ставали своїми. Паспортизовані іншими державами, вони сьогодні знаходять там *“свою батьківщину”* і не волію (бо нездатні) бути помічними для України.

Можна лише мрійливо сподіватися, щоби сучасні олігархи з їх мрячними “*ідеалами*” могли наслідувати високі приклади служіння Україні. Згадується зовсім дрібне, але суть показове щодо запопадливості *“українських” товстосумів* та владних мужів перед *кобзонами, меладзе-співунами, кіркоровими чи сьогоднішнім вишаркуванням перед маліним, гастролі якого навіть супроводжуватиме український симфонічний оркестр. Проте цинізм найбільший в тому, що ці московські скигління відбуватимуться в центральній залі столиці в дні вшанування жертв голодомору-геноциду українців. І дуже обурливо, що цьому сатанізму не противляться, не перечать ті, хто відповідає за безпеку національного інформаційного простору.*

На тлі такого святотатства згадуються світлі вчинки справжніх українських меценатів.

“Коли стало відомо, що полтавська міська дума дістала від уряду дозвіл на відкриття пам’ятника Котляревському, – пише в своїх творах Є.Чикаленко, – то постановлено було взяти в цьому святі найактивнішу участь і поширити якнайширше відомість про те свято, щоб з’їхалося якнайбільше українців не тільки тутешніх, а й закордонних, і таким чином за маніфестували силу українського духу... Так роблено було щодо ювілею Лисенка, І.Нечуя-Левицького і перед кожним археологічним з’їздом на Україні – 1899 року в Києві, 1902 року в Харкові, потім в Катеринославі. Так само дбали про щорічне, коли можливо, прилюдне святкування роковин Шевченка і т. д. На всіх ювілеях, з’їздах, роковинах намагалися показати світові, що українська нація живе, а що її тільки придушено”.

Що ж намагаються підтримати й показати “наші” доморощені, які витрачають у стилі сучасного “*меценатства*” не менше зусиль та капіталів? Зрозумілим є одне, що тут немає ніякого українського сліду, оскільки така *“підтримка”* служить Молоху, відображаючи істинні бажання гріховного єства. Один із сучасних нуворишів, що “*сидить*” на українському титані, навіть примудрився під час війни виділити близько 1,4 млн доларів на проведення в окупованому Криму *військово-патріотичної* гри “Таврида”. Чужинець для чужинця. Так вони ставляться до держави, економіки, культури, української людини.

Тож не варто дивуватися нинішньому стану країни, суспільному зубожінню народу, коли надра, землі, банки, інформаційні ресурси перейшли (здебільшого незаконно) у власність тих, які давно відвернулися від інтересів України. Не чекай на добро від того, хто чинить зло. У цьому криється одна з вагомих причин нашої руїни.

Проте вихід із цього трагедійного стану знаходиться не в них, а в нас самих, адже за Конституцією **“єдиним джерелом влади в Україні є народ”.** Він здійснює владу через вибрані і найняті ним владні органи. Це аксіома, яка нібито й не дискутується, але й не виконується.

Упевнений, що якби вдалося належно зреалізувати лише цю 5 статтю Конституції (із 161), то ситуація б змінилася радикально. Бо тоді Народ з прохача перетвориться в господаря своєї долі. А поки що *маємо те, що маємо.*

І нібито живемо в демократичній країні, проте на кожному кроці безперервно зустрічаються факти зловживання владою то державою, то її бюрократичними органами, то зухвалими, чванливими й ненаситними посадовцями. А в *сухому залишку* Україна отримує замість вільної покріпачену демократію, замість народної влади – олігархічну, замість національної і соціальної держави – деспотичну.

Бо замало лише слухати (як цитати з дацзибао), що *“людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю”.* Цю засадничу конституційну річ слід, нарешті, виконувати. Передусім тим, хто знаходиться *“за кермом”.*

Треба бути, особливо в нинішні часи російської агресії, відповідальними перед Українським народом і покінчити із звироднілим олігархатом, не влаштовуючи забалакування на салонних посиденьках. Бо складається враження, що “політикум”, розділившись навпіл, веде боротьбу не за те, щоби позбутися назавжди цієї страшної й небезпечної суспільної виразки, а тільки силується (не за *так* і не *натщесерце*) всілякими способами, прикриваючись солодкими фразами, винагородити й захистити “*своїх*” і притлумити “*чужих”.* Але якщо справа рухатиметься за цим давно написаним сценарієм, то нас очікує черговий “*договорняк”*, що вже жевріє на “офшорному” небосхилі. Перенесення цього “смороду” у залу Венеційської комісії (в якій Україну свого часу представляв Ківалов) лише підтверджує безпорадність, кволість і неспроможність “передніх рядів” наводити лад “*у своїй хаті”.* Таке вже було (дежавю!). Неодноразово. Ще недавно мало не нашим “спасінням”, галасуючи про реформи, стали іноземні “специ”, що як рокери, експедитори, “активісти”, фарцовщики, кримінальники були розставлені на важливі державні посади. Результат? Гігантські “мильні бульбашки”, скандали, провали і корупція на доручених ділянках. Стидно і совісно, бо за цей час за кордон виїхали мільйони молодих людей, які часто знаходять там пристанище для своїх здібностей, праці, таланту, а з України їх продовжують виганяти остракізмом як *непотреб.* Хіба може так чинитися в національній і соціально справедливій державі? Очевидно, що ні. Проте такий глум відбувається десятиліттями, а припинявся він тільки на коротку мить боротьби двох Майданів. Проте після *обнадійливих* революційних гасел все поверталося на *“круги своя”.*

Усе, що відбувалося можна називати *неповносправною* революцією, оскільки не знищена олігархічна система, чужинці за духом верховодять, демографічний колапс наростає, зневірений народ зубожіє, а українські нафтогазові свердловини (і не тільки) пришвидшено викачують народні багатства, насичуючи ненаситні пазухи доморощених нуворишів.

Особливо ганебно нестерпною виглядає така антидержавна й антинародна політика, коли клановики *барижничають на крові* тих, хто жертовно боронить свободу й суверенність України від московської орди.

Але чи може бути інакше? Бути то може, але якщо в Україні практично немає політичних сил (парламентських, урядових, самоврядних), які б не знаходилися під впливом тих чи інших фінансово-промислових олігархій, то дарма надіятись. Бо вони влізли скрізь, у всі шпарини – біля влади, з владою, водночас і є тією істинною (не)українською владою.

Парадоксально, але в Україні, оцінюючи її сьогоднішній стан, сталося так, як у свій час його описував відомий європейський філософ Е. Фромм (“Мистецтво бути”), коли *“людина стала рабом, не будучи в кайданах. Зовнішні кайдани перемістилися в середину людини і вона тішить себе ілюзією про власну свободу, навіть не знаючи про існування цих внутрішніх кайданів”.*

Проте знаймо: в історії обмаль прикладів, коли б *“верхи”* йшли назустріч людям, рабовласники розковували, феодали розкріпачували, а “наші” олігархи, наприклад, милосерднішали, піклуючись про Україну.

Не діждемось! Варто надіятись лише на власні силу, мрію, ідею, розум і непогамовну боротьбу із вселенським та національним злом задля визволення, щоби **Україна стала, нарешті, українською.** Спроби подолати фатальну кризу таки завершаться успіхом. Але тоді, коли через національну освіту, культуру, правдиве Слово Просвітника, героїчний чин Воїна народ усвідомить справжню природу своїх зовнішніх та внутрішніх оковів, зрозумівши, що *немає на світі огиднішої речі, аніж наручники.*

На нинішнє покоління випала непроста місія остаточного звільнення українства від невільничого ланцюга. Пам’ятаймо, що українська Історія переживала й складніші часи, але Народ вистояв. “Хоч руки гризло нам кайдання, / Але душа не знемогла”, – писав Д. Павличко. Тож наш обов’язок – гартувати Дух Нації!

Бути патріотами – це вміти захищати Вітчизну

Продовження. Початок на стор. 3

Завдання нашої сьогоднішньої зустрічі зробити так, щоб “Просвіта”, інші патріотичні організації консолідувалися. І ця консолідація кожного свідомого українця повинна мати один результат – перемогу над нашим вічним ворогом.

Що ми можемо протиставити московсько-імперському проєкту зі знищення української ідентичності? Такого загальнодержавного, загальнонаціонального проєкту, який був би головним в контексті національної безпеки України немає. Ми – українська інтелігенція, “Просвіта” ставимо питання про те, що готові разом з усіма професіоналами створювати такий проєкт. Якщо цього не зробимо, то у перспективі у нас буде багато сумних днів.

Наступне питання – русифікація. Коли ми розробляли програму національно-патріотичного виховання, я доповідав шанованому товаристві у Національній спілці письменників України. Була цікава дискусія. Раптом один наш поважний просвітянин, дуже шанована людина каже: “Зупиніться з мовою. Зараз іде війна, давайте виграємо війну, а потім розберемося з мовою”. Але чи можемо ми сьогодні знайти країну, починаючи від Боснії та Герцеговини і закінчуючи Італією, чи ще якоїсь країни, де б нація збудувала державу без мови?

160 років тому Мадзіні сказав: “Ми повернули народу Італію, а зараз мусимо творити італійця”. А творити італійця виявилося не так то й просто. З 25 мільйонів італійців лише 600 тисяч (2,5%) говорили італійською мовою. А столиця – Рим, мала населення всього приблизно 70 тисяч. В основу формування італійської держави вони поклали італійську мову.

Ми не можемо легковажити ні в чому. Але питання мови, питання національної культури, питання нашої віри і традицій, питання нашої національної ідентичності ніколи не можуть бути дискусійними.

Леонід МУЖУК,
режисер, лавреат Шевченківської премії:

– Мені згадується Олександр Довженко, який вів таємний щоденник і записував свої думки. Одна з фраз не може не вразити: “Мій народ нагадує мені тютюн. Листя дебеле, а цвіту де-не-де”.

Ми розуміємо кадрову політику, технології, які застосовуються в інформаційній війні. Усвідомлюємо, що ця війна триватиме довго. І герої, яких народжують українські матері, замість того, щоб творити на рідній землі, утверджувати красу – віддають за неї життя.

Що нам треба зробити сьогодні? Очевидно, збагнути формулу, яку зашифрував Довженко, розробляти технології винищення ворогів, які знищують нас і таємно, і публічно.

Наша проблема полягає в тому, що на ключові кадрові позиції приходять люди не готові збагнути і зрозуміти, приміром, що кінематограф має бути національним, що не має бути іншої програми, ніж вшанувати героїв. Або вони свідомо імітують, що начебто розуміють, а насправді діють у зворотньому напрямку, застосовують технологію, яка відповідає культурній програмі ворога, а не нації. Чекати, що щось зміниться, можна довго, а змінювати потрібно, насамперед, кадри. Прикро констатувати, що педагогічний потенціал – це той кадровий ресурс, який не працює на національній хвилі.

Подивіться, приміром, передачу “Чорний лебідь”. По-перше, майже всі учасники програми російськомовні, і всі вони знають, як треба домовлятися з Росією. А канал, на якому йдуть ці передачі, називається “Наш”. Ніхто не зніме так звану рекламу, де вони пишуть, що це їхня земля. Вони хочуть бачити у нас замість цвіту дебеле листя. Націю, яка на цій землі буде їх обслуговувати.

Сьогодні говорили про героїв, про необхідність підіймати історичну тему, тему козаччини. Треба створити серіал про розвідників, які працюють у ворожому середовищі. Через художні образи, через велику емоційну силу, через любов необхідно готувати людей, щоб вони ставали українцями.

Треба укомплектувати державну програму в Міністерстві культури України, яка не імітуватиме українську платформу, а буде такою платформою. Там мусить бути хоч один професіонал, а не лише “дебеле листя”. І хоча від Довженка до сьогоднішнього дня минули десятиліття, але психологія не змінилася.

Ми живемо в умовах інформаційної війни, яка супроводжується п’ятою колоною. І тільки ти починаєш відкривати свою позицію, як на тебе накидають оком, щоб усунути і не дати можливості реалізувати те, що ти можеш зробити.

Що робити? Українці повинні не вмирати, щоб бути українцями, а брати владу в руки. Нарешті треба це робити. І робити в тому числі й через кінематограф та через телевізійні канали, які ще залишилися.

Є колосальний ресурс – це Суспільне телебачення, проте його знекровили, перетворили на кишенькову групку, яка товче воду в ступі...

Далі буде.

Власн. інф.

“Щоб здобути Державу, ви зобов’язані нам допомагати. Іншими словами, будеш працювати зв’язковою по селу Кордишів”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАЩУК,
історик

«Жіноча справа»

Василина Карпецька: “Нам потрібно тепер або ніколи міцно працювати і дотримуватись найсуворішої конспірації”

21 жовтня 1947 р. о 2-й годині ночі, згідно з таємним наказом № 00430 Держбезпеки СРСР “Про виселення сімей засуджених, убитих, активних націоналістів та бандитів, що перебувають на нелегальному становищі, з території західних областей України” в семи західних областях України розпочалася депортаційна операція “Захід”, в результаті якої насильно було депортовано до Сибіру та Казахстану 26 тис. 332 сім’ї – 77 тис. 791 особу. Із них – 18 тис. 866 чоловіків, 35 тис. 685 жінок та 23 тис. 240 дітей до 15-ти років.

Серед виселених – сім’я зв’язкової ОУН Василини Карпецької.

Мати зв’язкової УПА Василини Карпецької Калина, на спецпоселенні в Сибіру

Василині виповнилося лише 17, проте в очах старшого оперуповноваженого у Вінницькій області Дружиніна вона була небезпечною злочинницею, і майору хотілося покарати її якнайсуворіше. 9 травня 1946 р., розглянувши отримані матеріали про “злочинну” діяльність Карпецької Василини, 1929 р. н., уродженки Кордишева, освіченої, українки, він знайшов, що “будучи вороже налаштованою до радянської влади”, у грудні 1943 р. вона була залучена в ОУН і під псевдо “Маруся” працювала станичною зв’язковою, мала тісні зв’язки з членами ОУН “Неля” та Улита і “отриману пошту банд УПА скеровувала домовленим адресатам”, – за що Василину піддати арешту.

Карпецька В. В. підозрювалася у “злочинах, передбачених статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР”, і майор Дружинін постановив запобіжним заходом їй вибрати утримання під вартою. 21 травня Василину *арештували*. У заповненій анкеті арештованої читаємо, що її сім’я складається з мами Калини, 1907 р. н., брата Петра, 1933 р. н., сестер Віри, 1931 р. н., і Ольги, 1944 р. н., якій на момент арешту Василини виповнилося 2 роки.

Зі словесного портрета дізнаємося, що Василина – невисока, повна, темно-русява, кароока, з високим чолом. Анкету зі слів арештованої заповнив начальник кременецької слідчої групи Філіпов, вона підписала:

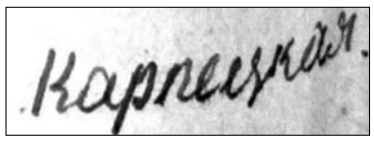

22 травня 1946 р., на Миколи Весняного, лейтенант Шумського РВ МДБ Горбачов описав майно арештованої Карпецької В. В.: хата дерев’яна, клуня, двоє коней, корова, вівця, порося, – і взяв з матері гарантійну розписку органам НКДБ, що все описане майно Калина Іванівна зобов’язується зберігати до особливого розпорядження органів МДБ.

На першому допиті Василина розповіла, що “батько, Карпецький Віталій Герасимович, навесні 1944 р. військами Червоної армії вбитий на полі, чому – не відомо”... Сказала, що нікого з членів ОУН, УПА, їхніх посібників вона не знає. Із жінок станичної кордишівської ОУН і дівчат станичної організації “Юнка” теж нікого не знає. (...)

На наступних допитах вона вже розповідала, що в ОУН вступила у грудні 1943 р., має псевдо “Маруся”. “Трапилось це так. Пізно ввечері – ми вже спали, до нашої хати підійшли два озброєних вояки УПА, постукали у вікно і в категоричній формі сказали відчинити. Зайшовши в хату, вояки спитали у мами про мене. Мама показала, де я, і вони сказали мені одягтися та вийти. Вояк УПА Дацюк Федір почав вести зі мною розмову: “Щоб Україні стати Самостійною Державою, сам народ повсюди, в кожному селі, створює станичні ОУН, готує все необхідне, і в нас вже є багаточисельна УПА. Але щоб здобути Державу, ви зобов’язані нам допомагати. Іншими словами, будеш працювати зв’язковою по селу Кордишів”.

Він додав, що до мене завтра прийдуть дві жінки, з якими я зобов’язана домовитись, кому і куди треба доправляти пошту ОУН і УПА, причому сказав, що пошту буде приносити незнайома на псевдо “Неля”, а я повинна передавати Улиті, по-вуличному – Тарасишиній.

Через добу до мене зайшли “Неля” і Улита. Улита побесідувала зі мною по питаннях Самостійної України, сказала, що нам – зараз або ніколи – треба міцно працювати і дотримуватись найсуворішої конспірації. І дала мені організаційне псевдо “Маруся”.

Улита пояснила, що я буду зв’язковою по селу Кордишів, що “Неля” буде приносити до мене пошту ОУН і УПА, а я зобов’язана негайно доставляти її далі. Улита додала, що вдома не перебуває, я можу зустрітися з нею тільки в хатах Калининого Петра і Оксейкового Петра.

Отримавши вказівку, я почала працювала зв’язковою, передавала пошту до листопада 1944 р., а тоді захворіла на тиф і діяльність припинила. Після хвороби “Неля” і Улита зв’язків зі мною не відновили.

Що стосується Дацюка Федора, то він із своїм однодумцем Скибіцьким Харитоном були знайдені 1944 р. в криївці. Федір застрілився під час затримання, а Харитона арештували і відправили в Сибір.

Улита, років 26, середнього зросту, шатенка, підстрижена, швидко рухається, одягається зі смаком, носить чоботи і черевики. Перебуває на нелегальному становищі. Останній раз я зустрічалася з нею восени 1945 р. в церкві села Кордишів.

“Неля”, дівчина років 20, маленька, повна, темно-русява, мова повільна, носить чоботи. Останній раз вона була в мене в листопаді 1944 р., і більше ми не зустрічалися.

На кожному грипсі, які я отримувала і відправляла адресатам, були вказані імена, але я вже не пригадаю їх.

Перебувала на нелегальному становищі, бо органи НКДБ почали арештовувати в селі дівчат, а ці дівчата, як члени станичної ОУН, мене знали... Тож я переховувалась аж до моменту затримання”.

Начальник Кременецької слідчої групи Філіпов, “розглянувши матеріали слідчої справи № 3493 і прийнявши до уваги, що Карпецька В. В. *достатньо* викривається в тому, що була членом ОУН з грудня 1943 р. під псевдонімом “Маруся”, – постановив притягнути її в якості обвинуваченої за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК, про що оголосити під розписку”.

У липні 1946 р. починаються допити вже в слідчому ізоляторі Кременецької тюрми, під час яких Василина визнала себе винною в тому, що 1943 р. була втягнута в ОУН Дацюком Федором, чотири рази отримувала таємну ОУН-івську пошту від “Нелі” і відносила її до Улити. А потім захворіла на тиф і з того часу ніякої роботи в ОУН не проводила, псевдо не мала.

“У протоколі допиту від 7 травня 1946 р., було зачитано, що моє псевдо “Маруся”, але я такого свідчення не давала. Коли при підписуванні протоколу допиту я заявила, що свідчень про псевдо “Маруся” не давала, слідчий прикрикнув на мене і звелів підписати протокол допиту”...

14 березня 1946 р. старший оперуповноважений Шумського РВ МДБ лейтенант Шарапов допитав затриману Яцюк Галину, яка розповіла: “Мені особисто відомо, що господарчою ОУН по селі Кордишів є Пугач Людмила, допомагають їй Шергей Ганна, Липка Галина, Дацюк Тетяна, Пархомюк Євдокія – жительки села, а Карпецька Василина являється керівницею зв’язку, бо за її завданням сама носила пошту ОУН в Голибіси до Швець Ганни. Я сама у вересні 1945 р. перестала працювати зв’язковою, бо не мала взуття, а Карпецька все ще працювала”.

Проти Василини свідчила Рижук Ганна: “Так, громадянку Карпецьку Василину я добре знаю як свою подругу. У нас в селі існувала ОУН, станичною якої була Бабій Улита (“Сніжинка”). Членом організації була Карпецька В. В., на псевдо “Зоря”, вона носила грипси до “Сніжинки”, а коли не було “Сніжинки”, то до станичного Пилипчука Івана (“Тарас”), вбитий взимку 1946 р.

Якось Карпецька сказала мені піти до млина і взяти там борошно за розпорядженням станичного ОУН для УПА. Ми разом сходили до млина, отримали борошно і винесли його на греблю. Василина з мішками залишилась чекати підводу, а я пішла додому.

У січні 1946 р. я прийшла з повинною в Шумський райвідділ МВС. Пригадую, у лютому 1946 р., перед виборами до Верховної Ради СРСР, у Шумську на базарі, я зустріла Василину і запитала, що вона тут робить. Вона відповіла, що носила грипс у Круголець. Взимку 1945 р. вона особисто давала мені завдання збирати харчі для УПА”.

12 серпня була влаштована очна ставка між Василиною і Ганною, на якій Ганна повторила свої покази, проте Василина не підтвердила їх. (“Псевдо мені ніхто не давав, всього я отримала і передала Улиті 4 грипси, заперечую свідчення Рижук Г. Ф., що нібито я носила пошту в Круголець і давала завдання збирати для УПА продукти, цього не було”).

“У зв’язку з тим, що Карпецькій В. В. зовсім не пред’явлено звинувачення і по справі необхідні подальші слідчі дії”, начальник Кременецької слідчої групи УМДБ Філіпов постановив: “справу № 3493 звинуваченої за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР Карпецької прийняти до свого виробництва”... У руках Філіпова слідство стало рухатися блискавично.

Лікаркою Сконцовою під час медичного огляду було встановлено, що Карпецька В. В. народилась не 1929 р., а нібито 1925 р. “Допитана заявила, що документів про рік народження не має, дата, 1929, їй відома зі слів померлого батька, і що на цій даті вона не наполягає”. (Згідно з церковними сповідальними відомостями, “Карпецька Васса народилася 28.VIII.1927 р.”. – ***Авт.***). Але слідчі для солідності спеціально збільшували вік “бандиток”, які насправді були неповнолітніми дівчатками...

12 серпня 1946 р. було складено протокол про завершення слідства. “Визнавши попереднє слідство по справі закінченим, а добуті дані *достатні* для засідання суду, керуючись ст. 200 КПК”, лейтенант Філіпов оголосив про це звинуваченій Карпецькій В. В. і пред’явив для ознайомлення все виробництво по справі. Вона так і не погодилася зі свідченнями проти неї Рижук Г. Ф.

Обвинувачувальний висновок до слідчої справи № 3403 свідчить, що “21 травня 1946 р. Шумським РВ МДБ Тернопільської області за приналежність до ОУН була заарештована і притягнута до кримінальної відповідальності Карпецька В. В. Слідством встановлено, що у грудні 1943 р. членом ОУН Дацюком Федором вона завербована в ОУН, мала псевдо “Маруся” і “Зоря”, виконувала обов’язки зв’язкової станичної ОУН, збирала продукти для бандитів УПА. Будучи *допитаною,* винною себе визнала, але заперечує псевдоніми і збір продуктів для УПА. Одначе у скоєному злочині повністю викривається показами свідків Яцюк Г. І., Рижук Г. Ф. і очною ставкою з Рижук”.

Слідчу справу № 3498 у звинуваченні Карпецької В. В. направили Військовому Прокуророві ВМВС для передачі по підсудності. Заарештована увесь час утримувалася під вартою у внутрішній в’язниці УМДБ м. Кременець.

2 вересня 1946 р. у Чорткові ВТ ВМДБ Тернопільської обл. у складі Горячєва, Шушкова і Цукермана на *підготовчому* засіданні розглянув справу у звинуваченні Карпецької В. В. за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. і передав висновок до суду.

20 вересня 1946 року ВТ ВМДБ Тернопільської обл.

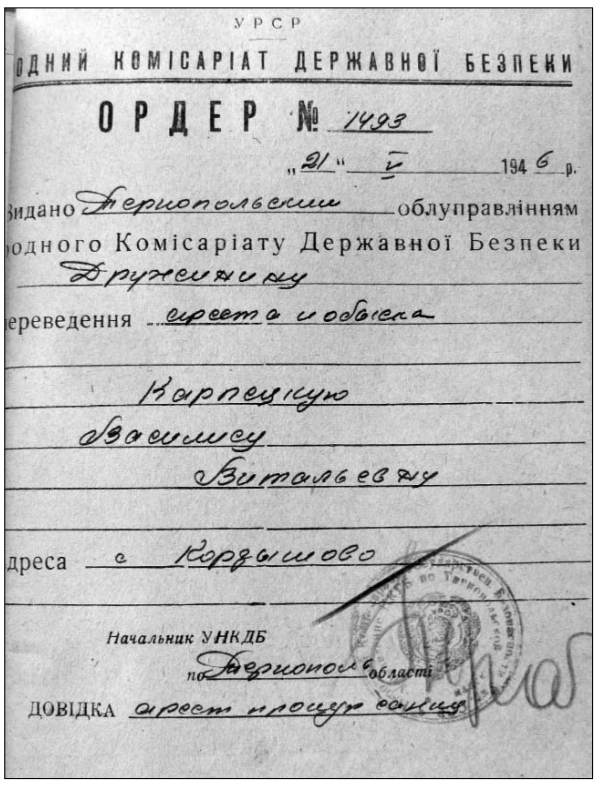
УРСР
ОДНИЙ КОМІСАРІАТ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
ОРДЕР № 1493
„21“ V 1946 р.
Видано Тернопольским облуправлінням
одного Комісаріату Державної Безпеки
Дружиніну
ереведення арест и обыск
Карпецкую
Василису
Витальевну
дреса с. Кордышово
Начальник УНКДБ
по Тернопольской области
ДОВІДКА арест и обыск

Постанова на арешт зв’язкової Карпецької Василини

у складі Арсеньєва, червоноармійців Левченка і Коровкіна у Кременці в *закритому* судовому засіданні, куди заарештовану доставили під конвоєм, без прокурора і захисту розглянув справу в обвинуваченні Карпецької В. В. за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Головуючий оголосив обвинувачувальний висновок, роз’яснив підсудній, в чому вона звинувачується, і запитав, чи визнає себе винною.

Підсудна відповіла, що суть справи їй зрозуміла, але винною себе в пред’явленому звинуваченні не визнає і свідчить, що в ОУН не перебувала і зв’язку з УПА не мала. “Так, я підтверджую, що протокол записаний з моїх слів, але я говорила слідчому неправду, так як боялася, що на допиті мене будуть бити, тому обмовила сама себе”. Головуючий оголосив судове слідство завершеним.

20 вересня 1946 р. ВТ ВМВС Тернопільської обл. визнав Карпецьку В. В. винною у зраді Батьківщині, що передбачено статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР і присудив: “піддати позбавленню волі у ВТТ терміном *на 10 років* без поразки в правах, попередивши, що вирок може бути оскаржений у ВТ округу протягом 5 днів”.

Василина написала касаційну скаргу. “До ВТ Українського округу. Військовий Трибунал засудив мене за брехливими словами свідка Рижук Ганни. Я неправдивого свідчення не підтверджую і винною себе перед совітською владою не почуваю. Отож прошу ВТ Українського округу ще раз розглянути мою справу. 22 вересня 1946 р., Карпецька В. В.”.

5 листопада 1946 р. ВТ ВМВС Українського округу у складі Адиліна, Рижкова, Котлярова, розглянув касаційну скаргу на вирок ВТ ВМВС Тернопільської обл. від 20 вересня 1946 р. у справі Карпецької Василини. “У касаційній скарзі засуджена посилається на те, що свідок Рижук її обмовила і просить про перегляд справи. Не знаходячи підстав для відміни чи зміни вироку, ВТ визначив вирок залишити в силі, а касаційну скаргу як необґрунтовану залишити *без наслідків*.

Через 9 років, 17 жовтня 1955 р., вже після смерті “вождя”, співробітниця УМЮ по Тернопільській області Негодіна, розглянувши архівну справу № 848 на засуджену Карпецьку В. В., теж визнала вирок ВТ “справедливим”. “Вина Карпецької матеріалами справи доведена, злочин кваліфікований правильно, міра покарання вибрана у відповідності з вчиненим. На підставі викладеного, вважала б вирок ВТ ВМВС Тернопільської обл. від 20 вересня 1946 р. по справі Карпецької В. В. залишити *без змін*”.

Василина відбувала термін покарання у ВТТ Мордовії, а кадебісти, тим часом, взялися за її родину. 17 вересня 1947 р. співробітник МДБ Рязанської обл. лейтенант Семьонов, розглянувши наявні матеріали в Шумському РВ МДБ Тернопільської області про “злочинну діяльність активної учасниці ОУН Карпецької В. В”, постановив на сім’ю “зрадниці Батьківщини” завести облікову справу і направити її на розгляд в УМДБ Тернопільської області.

23 вересня 1947 р. співробітник УМДБ по Тернопільській області Нурхатов підписав постанову, згідно з якою “*вважав би* сім’ю Карпецької В. В. відповідно до наказу МДБ СРСР від 21 серпня 1947 р. *виселити* у віддалені місця Радянського Союзу, майно конфіскувати”.

4 жовтня 1947 р. співробітник управління 2-Н МДБ УРСР майор Карєв, розглянувши облікову справу № 7324, *знайшов*, що вона оформлена у відповідності і підлягає спрямуванню на особливу нараду МДБ СРСР.

21 жовтня 1947 р., особливо таємно. Сім’я бандитки ОУН, засудженої Карпецької В. В., у складі матері Калини, 1907 р. н., сестри Віри, 1931 р., брата Петра, 1933 р., сестри Ольги, 1941 р., вислана до ст. Усяти Томської залізниці, ешелон № 20049. Начальник конвою мол. лейт. Куриленко, в/ч 7529.

Дупло столітньої липи коло храму служило місцем передачі грипсів

Сім’ю Карпецьких, разом із тисячами волинських родин в один день повантажили у товарняки і повезли в Сибір, без суду і слідства – лише за постановою особливої наради МДБ СРСР. Усі репресовані – від найменших писклят до дев’яностолітніх, звинувачувалися в тому, що “знали про участь рідних в банді ОУН і не заявили”, що відтак самі є “бандитами ОУН”.

Пунктами призначення їхнього спецпоселення були холодні і голі казахські степи або Північ. Їхали місяцями, померлих у дорозі конвой викидав з поїздів. По прибутті, самим потрібно було збудувати якесь житло. Ложками люди рили мерзлу землю, щоб сховатися у ямах від вітрів і морозів. Люди не мали що їсти, дуже хворіли і гинули. Через багато років, після звільнення, повернувшись у рідне село, спецпереселенці застали зруйновані або зайняті кимось домівки, а при владі – тих же слідчих, прокурорів, начальників, які колись відправили їх до Сибіру, а тепер нізащо не хотіли прописувати на батьківщині.

Сім’ю Карпецьких – матір із трьома дітьми, етапували на спецпоселення в Осінники Кемеровської області, в трест “Молотвугілля”. “Я, Карпецька Калина, 1907 р. н., українка, уродженка с. Голибіси Шумського р-ну Тернопільської обл. У 18 років вийшла заміж в с. Кордишів і там проживала, поки мене 21 жовтня 1947 р. не переселили за наказом в Кемеровську обл. Тут, в молочно-овочевому радгоспі, я працювала свинаркою до 1950 р. Захворіла і через хворобу розрахувалась. В ногах маю *хроматизм і* працювати не можу, живу на утриманні сина і доньки. 19.ІІ.1954 р.”.

Писала прохання про помилування на ім’я Голови Президії Верховної Ради СРСР К. Ворошилова. “Благально прошу, вислухайте мою просьбу, про що я розповім чесно як радянська громадянка. 1946 р. моя дочка Василина була засуджена з позбавленням волі терміном на 10 років, мене ж разом з трьома маленькими дітьми переселили в 1947 р. в Кемеровську обл. і взяли на спецоблік. 1954 р. дочка була звільнена з ув’язнення і проживає зі мною. Живемо добре. Прохання тільки в тому, що і я, і вся моя сім’я нічим не винні, дочка моя Василина відбула велике покарання і вину свою спокутувала. Дозвольте зняти мою сім’ю із спеціального обліку, щоб я мала право на виїзд з Осінників в інші місцевості країни. Прохачка К. Карпецька, 19 лютого 1955 р.

“Виставлені мотиви не є підставою до відміни спецпоселення, тому в клопотанні Карпецькій Калині *відмовити*”, – виніс вердикт старший оперуповноважений спецвідділу УМДБ Тернопільської області капітан Чорнодуб.

Закинуті у чужу землю, безправні, вони бідували. Про це згадуватимуть одним словом: “Настраждались...” Багато зізнавалися, що найбільше мучили серце розписки зі словом “навічно”.

“У відповідності до постанови Ради Міністрів Карпецький Петро, як член сім’ї учасниці банди ОУН, переселений 21 жовтня 1947 р. терміном *навічно* в Осінники Кемеровської області без права виїзду до попереднього місця проживання. Ст. л-т *Ліханов*, 18 травня 1951 р”.

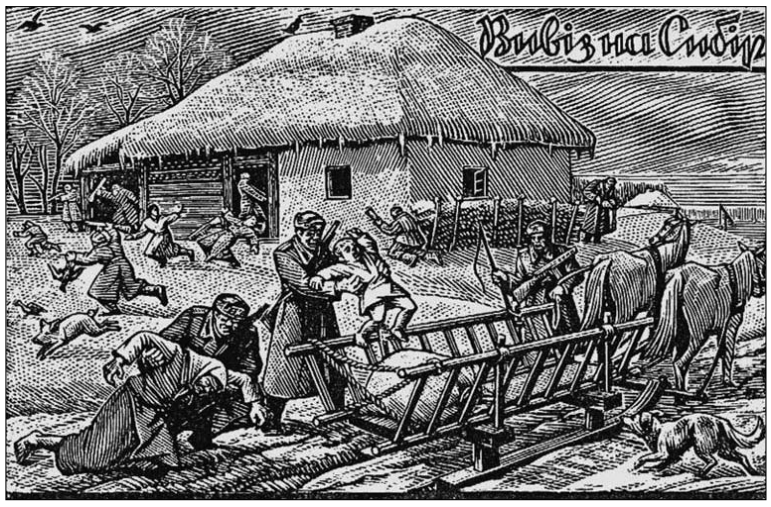

“Вивіз на Сибір”, дереворит Ніла Хасевича

“Я, пом. коменданта спецкомендатури ВС лейтенант Вагін, розглянув матеріали особової справи на спецпоселенця “ОУН” Карпецького Петра, враховуючи, що на момент виселення він не досягнув шістнадцятилітнього віку, і керуючись наказом МВС СРСР № 0126 від 1 квітня 1953 р., вважав би: Карпецького від спецпоселення *звільнити* без права проживання в Тернопільській обл.”.

“Мені, спецпоселенцю Карпецькому Петру, оголошено, що я від спецпоселення *звільнений* без права проживання в Тернопільській обл. Мені також оголошено, що належне мені майно поверненню не підлягає, 22 травня 1958 р.”.

Відбувши термін покарання в Мордовській АРСР, ст. Потьма, і звільнившись 10 серпня 1954 р., Василина виїхала до родини. “По звільненню я вибрала місце проживання в Осінниках Кемеровської обл., за місцем спецпоселення моїх рідних, які 21 жовтня в 1947 р. були виселені за мій злочин”. Замість паспорта їй видали довідку в тому, що “Карпецька В. В., українка, засуджена ВТ ВМВС Тернопільської обл. 1946. р., відбула покарання в місцях ув’язнення МВС, звільнена і *прямує* в м. Осінники, до ст. Новокузнецьк Томської залізниці. Заст. начальника табору *Котов*”.

22 жовтня 1954 р. в Осінниках пом. коменданта спецкомендатури лейтенант Вагін, “розглянувши матеріали на прибулу із ВТТ Карпецьку В. В., знайшов, що як учасниця банди ОУН вона була засуджена ВТ до 10 років ВТТ. 10 серпня 1954 р. звільнена із ВТТ і прибула на проживання до своїх родичів, *вважав би* Карпецьку В. В. взяти на спецпоселення за політобліком: “ОУН””.

10 січня 1955 р. л-нт Харитонов видав Василині довідку про те, що як учасниця банди ОУН вона переселена на спеціальне поселення терміном *навічно*, без права виїзду на Тернопільщину.

“Я попереджена, що у випадку порушення встановлених для спецпоселенців режимних вимог і громадського порядку в місцях поселення і на виробництві, нестиму відповідальність в адміністративному або кримінальному порядку. *Карпецька*”.

Але людські почуття проростають і в сибірській мерзлоті. 26 травня 1956 р. сестра Василини Віра вийшла заміж за Григорія Заїмчука, земляка, уродженця сусіднього села Биківці, “члена сім’ї учасника банди ОУН”. Після одруження взяла прізвище чоловіка Заїмчук і стала членкинею його родини.

30 липня 1956 р. лейтенант Тєхов, розглянувши матеріали на спецпоселенку Карпецьку Віру, знайшов, що вона вийшла заміж за колишнього поселенця Заїмчука Григорія, який перебував на спецпоселенні і 19.04.1956 р. від висилки *звільнений*. Враховуючи, що згідно з наказом звільненню від спецпоселення підлягають члени сім’ї Заїмчука Г. С., вважав би: Карпецьку Віру від спецпоселення звільнити. Особові облікові справи надіслати в І спецвідділ УМВС Тернопільської обл. для приєднання до архівної справи”.

У березні 1960 р., без права жити на Тернопільщині, зі спецпоселення було звільнено Карпецьку Калину з дітьми Ольгою і Петром.

1961 р. звільнили Василину. “Мені, Карпецькій Василині, оголошено, що із спецпоселення я звільнена. Мені роз’яснено, що зняті з мене обмеження по спецпоселенню не дають мені права повернути конфісковане майно”.

Карпецька Василина реабілітована 3 червня 1993 р. Перед цим реабілітували її родину. “Беручи до уваги, що ніхто з вищевказаних осіб засуджений не був, а мало місце їхнє адміністративне виселення, проведене позасудовими органами, дії яких Законом України від 17.04.1991 р. “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” визнані незаконними, – вважаю виселення 1947 р. із села Кордишів Карпецьких: Калини, Віри, Петра, Ольги – незаконним, а їх реабілітованими. Співробітник відділу УВС Тернопільської області *Міхул*.

P. S. Василина вийшла заміж за Феофана Страчука, спецпоселенця, уродженця села Биківці, і залишилися жити в м. Осінники Кемеровської обл. Петро проживатиме на Миколаївщині. Сестри – Віра з чоловіком Григорієм і Ольга – житимуть у Кривому Розі Дніпропетровської обл. Коло них проживатиме і мама Калина Іванівна, яка заповість поховати її в Кордишеві, біля чоловіка Віталія Герасимовича Карпецького, (розстріляного енкаведистами на своєму полі). Мамин заповіт діти виконають. На похороні Калини в Кордишеві люди дивувалися: “Боже, як здалека везли її на батьківщину!”

Сестра Віра Карпецька в Осінниках, Кемеровської обл.

У публікації використані матеріали архівних справ:

Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 7(Р). – Спр. 10349-П. – 48 арк.

Архів УМВС України в Тернопільській області. – Ф. 47. – Спр.1132. – 83 арк.

Микола КАРДАЩУК: «Свобода, велич людини і самостійність України!»

Миколі Кардащуку – 92 роки. Він із тих людей, хто впродовж усього свого життя проніс у серці ідею волі для України, яку засвоїв з дитинства. Адже як національно свідомих селян, активних просвітян його батьків знали у Старих Кутах на Косівщині.

Пан Микола – почесний член ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, удостоєний медалі “Будівничий України”, член правління Івано-Франківського міського об’єднання, вчений-винахідник, генерал-хорунжий Українського козацтва “Карпатська Січ”. Він завжди був вірним українській національній ідеї, яку особисто для себе ще в юні літа окреслив лаконічно: “Свобода, велич людини і самостійність України!”. За чітку громадянську й політичну позицію пан Микола в часи совдепії зазнав переслідувань і моральних тортур з боку органів КГБ, був безробітним, однак не відхрестився від сповідуваної ідеї.

– Прошу мого співрозмовника розповісти про себе, а спершу цікавлюся, з якого віку він почав усвідомлювати себе українцем.

– Мій тато Дмитро і мама Настя з прикарпатських Старих Кутів читали твори українських письменників, прищепили мені, ще зовсім маленькому, любов до поезії Тараса Шевченка. Пам’ятаю себе трирічного, як зі сцени сільської читальні (осередок “Просвіти” в Старих Кутах заснували в 1902 р.) декламував вірші Тараса Шевченка. А десятирічним я знав напам’ять уже пів “Кобзаря” – твори “Розрита могила”, “Кавказ”, “Катерина” та інші.

– Видно, ви ще дитиною мали дуже добру пам’ять...

– Напевно, мені передалися відповідні гени, як би тепер сказали. Неймовірну пам’ять мала моя бабця по мамі Параска. Вона сама не вміла читати й писати, проте знала, крім рідної мови, польську, єврейську, німецьку, навіть румунську і словацьку. Одна її сестра жила в Румунії, друга – в Словаччині, і до них бабця їздила. Щонеділі по обіді вона брала мене за руку – і гайда в читальню. Там перед селянами виступав з лекцією хтось із учителів або й гімназистів, котрі приїздили на неділю додому. Розбурхували мою дитячу уяву їхні розповіді про те, як жили і боролися з ворогами славні козаки. “Просвіта” формувала в селян-українців і молодого, і старших поколінь національний дух. І в мене, ще дошкільника, а відтак школяра, проростали в душі паростки українського патріотизму, закладалося усвідомлення моєї належності до великого народу та мого морального обов’язку виборювати йому волю, захищати від ворогів свою Вітчизну.

– А ви пам’ятаєте прихід на Прикарпаття у вересні 1939-го “червоних визволителів”?

– Авжеж. Я, певна річ, був серед односельців, котрі вийшли на дорогу, що пролягає із Косова до Кут. З такої оказії чимало гуцулів навіть спустилися з гір. По обидва боки дороги вишикувався живий ланцюг. Те, що нова, совітська, влада невдовзі стане для галичан уособленням великого зла, – цього багато хто навіть у гадці не мав. Разючий парадокс: мої земляки вітали в особі “братів зі сходу” хвалену радянщину, а вона насправді виявилась бандитською системою влади. Та наразі усі на дорозі видивлялися “славних визволителів” і побачили ще здалеку колону червоноармійців. Ті йшли пішки, несли на плечах гвинтівки з великими багнетами, а попереду верхи на конях їхали командир і два його заступники. Колона із близько пів тисячі вояків зупинилась біля радісно пожвавленого натовпу, і нас вразило те, що на солдатах була пірвана форма. Командир зліз із коня, взяв піднесений йому барвистий букет, навіть зворушився до сліз тим, що їх вітали з квітами діти й дорослі. У те військове формування спеціально підібрали українців-східняків: бачте, вояки розмовляють по-українськи і прийшли вас, західняки, звільняти з невольничих пут!.. Та коли всі розійшлися, мій дідусь Андрій, який колись служив в австрійській армії, сказав: “Це не те військо, не ті визволителі...” Поряд стояли мій батько, вуйки Дмитро та Василь і закивали головами: “Справді, це підозріло...”.

– І якими були кроки нової влади?

– Вона призначила голову сільради, односельця, який повернувся із заробітків з Америки, де став членом компартії. Навіть мені й іншим хлопчакам доводилося розносити записки від нього по хатах нашого великого й назагал досить заможного села: той газда має дати корову, той – бика, той – свиню, і цих тварин одразу відправляли на бойню, бо ж братів треба годувати... Нині в це важко повірити, але ніхто із селян, стверджую це як свідок тодішніх подій, не сказав: “Не дам!”.

– Мотив обманутих сподівань галицьких українців, що їх пов’язували з приходом совітської влади, проходить крізь вашу, Миколо Дмитровичу, п’єсу “Ми живі”– виставу за нею поставив народний аматорський театр “Легенда” із Калуша і показував її в обласному Народному домі “Просвіта”.

– Так, сюжет побудований на цілком реальних фактах. От, скажімо, епізод. Наступної днини після того, як ми на дорозі зустрічали червоноармійців, ми з вуйком Дмитром пішли до міста Кути, де нам зустрівся той самий командир полку. Ми запросили його на вечерю до хати моїх бабці й дідуся. У них в коморі було вдосталь сала, ковбас, сиру, у пивниці – вино. Бабця накрила на стіл, і якраз поріг хати переступають командир зі своїм ад’ютантом. За частуванням зав’язалася приязна розмова, гості розповіли, із яких місцевостей походять, чим займалися до служби в армії. Я все це добре бачив і чув, бо сидів на великій печі. Коли ж господарі й запрошені на гостину їхні рідні та близькі заспівали “Ще не вмерла України”, офіцер встав і звернувся до всіх: “Брати мої, не співайте цієї пісні, бережіть себе – не ту волю ми вам принесли...”. Щось схоже додав до слів командира ад’ютант. За столом сидів і секретар сільського осередку “Просвіти” Микола, як ми потім довідалися, шпигун-лазутчик, але хто про те знав? Микола насправді був членом КПЗУ і за завданням своїх керівників проник у цю найстарішу українську патріотичну громадську організацію. Днів через два-три почули ми страшну звістку: “Розстріляли командира...”. Уже пізніше нам відкрилися очі, хто доніс на нього. Після тієї сумної події член ОУН Давид, один із головних персонажів моєї п’єси, створює в селі молодіжний осередок ОУН. Входили до нього і мої рідні, зокрема, Марія Касюк стала секретарем осередку. Через чотири десятиліття останки цієї дівчини, яку розстріляли енкаведисти, я ідентифікував під час розкопок у Дем’яновому Лазі, що на околиці Івано-Франківська. Пізніше зрадники почали видавати юнаків та дівчат поплічникам сталінського режиму... Отак і гинули наші герої, борці за незалежну соборну Українську державу, що й відтворили на сцені дуже правдиво калуські актори-аматори.

– А в Кутах тоді, в 1939-му, і далі стояв сформований з українців-східняків полк Червоної Армії, який місцеві жителі зустрічали з великими надіями?

– На польське Різдво, 25 грудня 1939 р., серед місцевого люду здійнявся крик: солдатів того першого для нас “визвольного” військового формування вночі підняли на ноги й відправили в невідомому напрямку, а замість них до Кут привезли енкаведистів. От від кого по саму зав’язку зазнали мої земляки горя й нещастя. Нова влада зробила Кути районним центром. Коли в 1941-му совітська банда втекла перед стрімким наступом військ нацистської Німеччини, то виявилося, що підвали будинків, які займав НКВС у Кутах, Косові, Станіславі були забиті трупами жертв сталінського режиму – наших краян. Нацистські поневолювачі невдовзі теж показали свій хижий норов. Українській Повстанській Армії довелося воювати на два фронти – і проти них, і проти “других совітів”, котрі у звільнених від німців містах і селах Західної України знову встановлювали окупаційну московську, тобто антиукраїнську, владу.

– Як же діяли в цих умовах старокутські просвітяни?

– Ще коли “перші совіти” розгромили “Просвіту”, то багато членів товариства поповнили ОУН, пізніше пішли воювати в УПА. Сюжетні колізії п’єси “Ми живі” я розвинув у драмі “Карпатська симфонія”, зобразивши події 1941–1945 рр. на теренах Прикарпаття. Серед персонажів п’єси – зв’язкова й розвідниця Богдана Сендерська, моя двоюрідна тітка. За участь у національно-визвольній боротьбі вона відбувала покарання в таборах. Повернулася додому Сендерська аж у 1991-му. Тоді й розповіла мені про все, що пережила в застінках НКВС, – цей матеріал я використав у п’єсі.

Вона дочекалася незалежності України. А скільки її побратимів і посестер загинули у збройних сутичках із загонами московських карателів у карпатських лісах і в криївках та бункерах, у тюрмах – від тортур і пострілів енкаведистів у потилицю, скільки українського люду померло на спецпоселеннях! Царство Небесне їхнім душам!

– А яка доля спіткала згаданого вами секретаря сільського просвітянського осередку Миколу – “шпигуна-лазутчика”?

– Він разом з однодумцем Петром (за цим персонажем двох моїх п’єс теж стояв реальний прототип) після припинення діяльності зданого ворогам молодіжного осередку ОУН втекли в гори й переховувалися серед тамтешніх гуцулів. Працювали нарівні з усіма, тож ніхто й не здогадувався про їхнє членство в комуністичній партії, бо на словах видавали себе за українських патріотів. Коли ж німці відступали по всьому фронту і на Прикарпаття прийшли “другі совіти”, Миколу поставили головою сільради в наших Кутах, а Петро обманом зумів увійти в довіру до людей з УПА і, використовуючи своє становище функціонера районної Служби безпеки, став катом для односельців, застрелив навіть рідного брата. Я відтворив у “Карпатській симфонії” і такі страшні реалії тих часів...

– Ваше дитинство і юність припали на роки Другої світової і важкий повоєнний час.

– “Треба вчитися, Микольцю, якщо хочеш принести найбільшу користь Україні”, – так мене, школяра, напучував мій батько Дмитро. За його підтримки я після Старокутської школи-семирічки навіть у тяжкі 1942–1943 роки продовжував навчання – у Коломийській гімназії. А в 1946-му під час нічної облави мене та трьох моїх товаришів зловили енкаведисти з наміром відправити як робочу силу на Донбас для відбудови вугільних шахт. На щастя, звідти мені й іншим хлопцям вдалося втекти. Оскільки повертатися додому було великим ризиком, то я потайки приїхав до Львова. Українські патріоти-підпільники допомогли мені влаштуватися в медучилище – навчався і водночас працював. Потім три роки строкової військової служби на Балтійському флоті. Після цього я все-таки здійснив свою мрію – вступив до Львівського медінституту й вивчився на лікаря. Наші тато з мамою мріяли про те, щоб четверо синів і дочка здобули уподобану спеціальність. Але батько в 1944-му загинув від німецької кулі. Тож я, як найстарший із дітей, твердо вирішив для себе: маю допомогти поставити на ноги молодших і посприяти у їхній фаховій освіті.

– Колись у нашій розмові ви сказали: “В молодості у мене не було молодості”...

– Так, ще до призову на військову службу я цілий рік після закінчення медучилища працював одразу на двох роботах – у містечку Кутах і в розташованому за півтора десятка кілометрів Рожневі. Хронічно недосипав і буквально валився з ніг. Зате новим дахом накрив батьківську хату, в яку під час війни влучив артилерійський снаряд. За моєї підтримки всі три брати – Іван, Михайло, Володимир – закінчили виші.

Доля привела мене на Буковину. У Чернівецькому медучилищі працював викладачем і старався давати студентам не тільки фахові знання, а й прищеплювати їм любов та повагу до української мови, культури, історії.

Уже в часи української Незалежності я отримав сім патентів України на винаходи, маю також 22 раціоналізаторські пропозиції. Визнаний кращим ученим-винахідником Прикарпаття за 2004 р., дійсний член Інтелектуального клубу творчих особистостей “Галицькі кмітливці”.

– Знаю, що й докторську дисертацію ви майже завершили, але так і не вдалося її захистити. Чому?

– Бо в 1986 р. мене як “українського націоналіста” заарештували за “антирадянську діяльність серед студентів та населення”.

Річ у тім, що я ніколи не зраджував тому українському духові, який виплекали в мені батьки, родина, найближче оточення і який зрештою я сам ще з дитячих і юнацьких літ гартував у собі.

– Але ж на той час в СРСР уже розпочалася горбачовська “перебудова” з її курсом на розширення демократії…

– Ця, на перший погляд суттєва в загальнодержавному контексті обставина, на місцях аж ніяк не зупиняла роботи КДБ. Від подальших переслідувань і тюремних поневірянь мене порятував лише розпад СРСР. А тоді мене з упередженням допитували щодо нібито моєї участі у створенні націоналістичної організації за сфабрикованою “справою івано-франківської інтелігенції”, піддали моральному знущанню і “вправлянню мізків”. Зрештою, потримавши якийсь час в обласному управлінні КГБ, звільнили з-під арешту. Зате змусили ректора вишу тут же звільнити мене, кандидата медичних наук, з роботи, і ми з дружиною та двома дітьми опинилися без засобів існування. Лише через кілька місяців, у 1987-му, вдалося влаштуватися лікарем на івано-франківському заводі “Індуктор”.

– Тож згодом ви були вже більш обачним у своїх висловлюваннях і діях?

– Якраз навпаки. Як громадський активіст, я докладав чимало зусиль для того, щоб у нашому краї воскресло із небуття товариство “Просвіта”, був серед засновників його первинного осередку на заводі, уже відкрито проявляв свою політичну позицію, виступаючи на велелюдних вічах в Івано-Франківську і Львові, їздив також на патріотичні акції і до Києва, Дніпропетровська, Запоріжжя, Харкова. Бував на заходах, які проводив новостворений Народний Рух України.

– Ви разом з іншими активістами Спілки офіцерів України (СОУ) ініціювали відкриття в івано-франківському мікрорайоні Княгинин пам’ятника підпільникам із групи ОУН “Печера”…

– Так було пошановано пам’ять борців за волю України – члени відділу пропаганди надрайонового проводу ОУН Василь Гроссберг (“Зенко”), Ганна Соколовська (“Іванка”) та Ганна Сміжак (“Ягідка”) 6 квітня 1949 р. загинули, але не здалися енкаведистам. Я власноруч розробив ескіз Скорботної стели з барельєфними портретами цих трьох підпільників. Пам’ятник їм було посвячено й урочисто відкрито 14 жовтня 1997 р., в день святої Покрови і з нагоди 55-ї річниці УПА.

У 2000 р. я, активіст Спілки офіцерів України, перевидав Декалог українського націоналіста “Іди за мною!” зі своєю передмовою, в якій є такий заклик: “Українська молоде, Ти повинна бути запорукою в захисті Незалежної Соборної Української Держави!..” Цей заклик, як бачите, особливо актуальний тепер, коли уже восьмий рік триває російсько-українська війна на сході нашої держави.

У 1994 р. вступив також до Українського козацтва, був делегатом усіх великих Рад. Мені присвоїли звання генерал-хорунжого.

У 2004-му разом із багатьма студентами тодішньої Івано-Франківської медакадемії брав участь в акціях протесту в Києві, що були спрямовані проти чинної влади і переросли в Помаранчеву революцію.

– І ваші виступи, і ваша книга “Хто ми? Хто наші пращури? Звідки пішла-постала Україна?” працюють на формування національної свідомості молоді…

– Видана 2015 р. 560-сторінкова монографія – результат мого дослідження етногенезу українського народу на основі тих сучасних знань, які мають у своєму розпорядженні відомі зарубіжні й вітчизняні фахівці з археології та історії. Етногенезу, який сфальсифікувала, брутально спотворила російська історіографія, присвоївши собі славну історію Русі-України й ім’я безсмертних оріїв-скіфів-русичів-українців. Я, зокрема, обґрунтовую гіпотезу, що етнічною колискою ранніх слов’ян та всього українського масиву були східні Карпати. Бо лише їх не накрив льодовик, що насунувся з півночі на всю Європу. Обґрунтовую це наукове припущення, звісна річ, безвідносно

до того, що саме на мальовничій гірській Косівщині я народився... Визначив у своєму дослідженні такі історичні етапи й найголовніші віхи в розвитку нашого народу, державності і України: первісний лад кам’яного віку; формування племен; Велика Скіфія; трипільська культура; княжі часи; Київсько-Галицька Русь; Гетьманщина; народні повстання; Січові стрільці; УГА; Крути; Українська Народна Республіка; армія без держави – ОУН-УПА; створення незалежної Української держави в 1991 році.

Саме українці стояли біля джерел європейської цивілізації та культури, тоді як Московія не має ніякого етнічного відношення до Київської Русі і ніколи не була спільною колискою трьох “братніх” народів (тим паче ми з московитами не єдиний народ, як стверджує в недавно опублікованій статті їхній зверхник Путін).

Ми, українці, не пришельці з інших континентів, а етнічна нація, яка живе на своїй етнічній землі. То чому не пишаємося своїм минулим так, як інші народи?

– 2018 р. побачила світ ще одна ваша праця історичної тематики – “Від Скіфії до АТО (медицина і армія в просторі і часі)”…

– Посприяв у виданні й написав передмову до неї директор і завідувач кафедри українознавства Інституту Східної Європи (м. Львів), доктор історичних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України Віктор Ідзьо, за що я йому щиро вдячний. Він же і вручив мені диплом про присвоєння вченого звання професора цієї кафедри під час презентації видання в листопаді 2018 р. в науковій бібліотеці Львівського національного університету ім. І. Франка.

Над розвідкою “Від Скіфії до АТО (медицина і армія в просторі і часі)” я працював кілька років, збираючи з різних джерел матеріали про те, як зароджувалась на території нинішньої України медицина саме у прив’язці до лікування поранених бійців і організації санітарно-медичної служби у війську загалом. Адже виявлені археологами артефакти дають уявлення не лише про тодішнє озброєння, а й про заподіяні поранення та методи надання воїнам медичної допомоги.

До нас дійшли письмові свідчення про те, скажімо, що під час Визвольної війни українського народу 1648-1654 років у кожному полку козацького війська був лікар, майже в кожній сотні – цирульник-професіонал, який надавав пораненим хірургічну допомогу. Чимало сторінок книги присвячено тому, як діяла ця надзвичайно важлива служба у формуваннях Легіону Українських січових стрільців, Армії УНР, Української Галицької Армії, Української Повстанської Армії. Військові медики боролися водночас за волю України й за життя її захисників. Себто у змісті книги тісно поєдналися два близькі мені, полковникові СОУ, генерал-хорунжому Українського козацтва і лікареві, кандидатові медичних наук, аспекти історії українського війська й організації в ньому медичної допомоги.

– Ваші відзнаки за винахідницьку творчість, активність як просвітянина, члена СОУ та Українського козацтва, діяльну участь у національно-патріотичному вихованні молоді годі перелічити. Вони є виміром вашого вагомого внеску у пропагування духовних і моральних цінностей українства серед наших співвітчизників. Мабуть, у вас, Миколо Дмитровичу, є всі підстави, щоб порадіти, що ви були не пасивним спостерігачем, а діяльним учасником тих суспільно-політичних процесів в Україні, результатом яких стало 30-річчя відновленої Української держави.

– Як не тішитися, попри вельми поважний вік, з того, що незалежна Україна живе на мапі світу вже 30 літ! Шкодую, що не встиг здійснити чимало задумів, як-от продовжити своє дослідження на тему “Українське військо і медицина – в супрязі”. Хотілося б написати ще п’єсу про українських патріотів у боротьбі з ворогами. Щиро молюся, щоб Господь дав мені сили для цього.

У мене вселяє оптимізм те, що багато довкола нас тих, хто займає активну громадянську патріотичну позицію, людей з чистою совістю, глибоким усвідомленням честі особистої і своєї Вітчизни – України.

Розмовляв
Іван ГАВРИЛОВИЧ,
член НСПУ і НСЖУ,
заступник голови
Івано-Франківського міського
об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

50 несумних історій

“Особливі історії особливих” – інклюзивний культурний проєкт, який здійснив Видавничий дім “Букрек” спільно зі Спеціальною школою “Шанс” за підтримки Українського культурного фонду.

Галина ДАЦЮК

Це видання про дітей з особливими потребами – учнів Спеціальної школи “Шанс” у місті Дніпрі. На сторінках книги вони розказують про себе та свою сім’ю, друзів і школу, захоплення і таланти, діляться своїми маленькими й значними перемогами.

Більшість історій діти написали самостійно. Декому допомагали батьки чи вчителі, які теж стали героями проєкту. Вони об’єктивно розповідають про досвід роботи з учнями з особливими освітніми потребами, про їхні сильні сторони та шкільні досягнення.

“Звати мене Сашко. Я учень 7-А класу. Олександр Горобець. Граю я в футбол “так собі”. Бо цілюсь у ворота, а м’яч летить другу в вухо; здається, зараз заб’ю гол, а м’яч потрапив у штангу. Однак учитель фізкультури стверджує, що я добрий гравець, а тому взяв мене в шкільну команду”, – розказує про своє найбільше захоплення один з учасників.

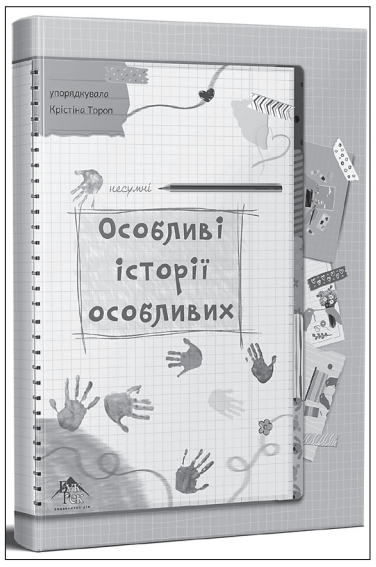

А ось в Каміли, 12 років, інтереси зовсім інші. Її цікавить космос! *“Я люблю мріяти. Часто думаю про космос, про зірки, звідки взялась наша планета Земля і ми на ній, і ніяк не дочекаюсь, коли в нас почнуться уроки фізики”*, – каже дівчинка.

Кожна розповідь – унікальна та насправді особлива. Вона доповнена світлинами та відео: на них діти займаються буденними справами, беруть участь у музичних конкурсах, спортивних змаганнях, розказують про себе, граються. Відео можна переглянути через QR-код. Завдяки такому формату видання стає не лише легшим для сприйняття, а й цікавішим. Це й допомагає діткам розкритися, відчути свою індивідуальність та особливість не через інвалідність, а через власні досягнення та маленькі перемоги.

Упорядниця книжки Крістіна Тороп

Ідея створення проєкту виникла у **Дарини Максимець,** директорки Видавничого дому “Букрек” у Чернівцях. Багаторічний досвід роботи над створенням підручників для дітей з особливими освітніми потребами дав підстави перейти до дещо іншого типу інклюзивної літератури. Так і з’явилося бажання реалізувати проєкт “Особливі історії особливих”. Здійснити його вдалося за підтримки Українського культурного фонду.

Співкоординаторкою та упорядницею проєкту стала **Крістіна Тороп** – в. о. директорки Спеціальної школи “Шанс”, заслужена працівниця освіти України, кандидатка психологічних наук та зокрема авторка підручників для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. У своїй роботі вона має вже близько 20 років досвіду.

“Переважно бар’єри, з якими стикаються особливі діти, частіше спричинені середовищем, ніж особливостями розвитку. Тому наш проєкт має на меті змінити ставлення до інклюзії в істинному сенсі. Ми всі різні, але рівні! Ми повинні зробити все для того, щоб діти з особливими освітніми потребами почували себе безпечно, допомогти їм інтегруватися у суспільство”, – каже упорядниця.

Паперове видання “Особливі історії особливих” можна знайти у бібліотеках та громадських організаціях країни. Його електронна версія розміщена на електронних ресурсах проєкту, Видавничого дому “Букрек”, Спеціальної школи “Шанс” і в електронних книгозбірнях України.

Проєкт показує, що люди з особливими освітніми потребами – такі ж, як усі повноцінні члени і членкині суспільства. Книга допоможе й родинам, які виховують дітей з особливостями, – не втрачати надії, не опускати рук, бути впевненими у власних силах та допомагати своїм діткам розвиватися.

“Ми станемо справжнім культурним центром гуртування українства”.

У Дніпрі відзначили 116 років місцевого осередку Товариства “Просвіта”

Сергій ТЮТЮННИК,
голова Дніпровської “Просвіти”

8 жовтня у приміщенні Січеславської “Просвіти” зібралося кілька поколінь діячів місцевого просвітянського руху. Адже Катеринославська “Просвіта” була заснована саме цього дня 1905 року, мала філії в Мануйлівці, Діївці, Перещепиному, Гупалівці та кількох інших селах.

“Просвіта” переживала злети й падіння, розквіт і руїну. Сучасні просвітяни сподіваються, що зараз буде час росту й цвіту. Для цього є усі передумови: нова команда, тверде бажання працювати, прагнення змін у місті й суспільстві.

Яка ж наша “Просвіта” зразка 2021 року?

Започатковані, точніше, відновлені безкоштовні курси української мови для населення успішно тривають і в новому сезоні. Стабільно працюють художня школа “Сонячна” та юнацька патріотична організація “Пласт”. Нових обертів набирає співпраця з Літературним клубом “СвітоГЛЯД”. До вже проведених заходів про Лесю Українку, Тараса Шевченка, Миколу Євшана, Уляну Кравченко додався вечір про Івана Котляревського, який за відгуками став найпотужнішим стартом сезону в “Просвіті”. Найближчим часом у планах “СвітоГЛЯДу” – захід про поета УПА Мирослава Кушніра.

Вдалою стала співпраця “Просвіти” з Українським інститутом національної пам’яті – зараз успішно реалізується спільний проєкт “Історична Просвіта” з науково-пізнавальним курсом лекцій з історії України, які читає відомий історик, співробітник Інституту Станіслав Дуб.

У рамках ідеологічного клубу “Просвіти” організація підтримує співпрацю з Науково-ідеологічним центром ім. Д. Донцова. Саме вони організували для зацікавлених відвідувачів розповідь, присвячену 130-річчю полковника Євгена Коновальця, в планах – доповідь про Зеновія Красівського.

У приміщенні “Просвіти” працюють також молодіжні організації “ДУЇТ”, “Айсек”, які, сподіваються в просвітянській організації, стануть одними зі складових молодіжного клубу “Просвіти”. Молодь має більше долучатися до просвітянських проєктів та ініціатив.

Нещодавно презентовано мистецький напрямок діяльності, а саме майстерня-студія української народної вишивки. Відбувся перший майстер-клас. Активно комунікує “Просвіта” з Національною спілкою письменників України. Проводить зустрічі з людьми і організаціями, які дотичні до української діаспори, адже в планах – налагодження співпраці з українцями за океаном.

На базі Січеславської “Просвіти” планують відкрити такі клуби: філософський, політичний, християнський.

Голова Січеславської “Просвіти” Сергій Тютюнник наголосив: “Маємо чудові перспективи на співпрацю з видавництвами і друкарнями міста. Першою книгою, яку Січеславська “Просвіта” планує видати за багато років, буде збірник поезій Юрія Дарагана. Це довготривалий видавничий проєкт трьох організацій: “Просвіти”, НіЦ ім. Д. Донцова і ЛітКлубу “СвітоГЛЯД”. У планах – відновлення власного друкованого органу “Просвіти” “Січеславський край” та запуск низки інформаційних просвітянських сайтів. Одне з приміщень “Просвіти” бачимо як редакцію і видавництво наших друкованих видань. Потребуємо необхідної техніки і фахівців цієї справи.

Щодня працює наша бібліотека. Нещодавно, до Дня бібліотек, відбулася виставка-презентація рідкісних книжкових раритетів, що демонструвалися кілька днів у великій залі “Просвіти”.

Планів багато, бажань багато, і я вірю, що разом ми будемо реалізовувати наші проєкти, які змінять місто Дніпро в бік українства.

Держава нас не фінансує, влада не допомагає. Джерела надходжень прозорі і відкриті: це меценатські внески, на жаль, їх мало, та разові перекази небайдужих громадян.

Кожен захід передбачає окремий бюджет. Проте ми віримо, що всі труднощі будуть спільно подолані, і ми станемо справжнім українським культурним центром гуртування українства нашого козацького краю!”

Який він – герой, захисник, ветеран?

Марина КИСИЛИЦЯ,
Чернівецька обл.

Уроки на військово-патріотичну тематику актуальні і важливі, бо мають на меті глибше пізнавати історію України, пам’ятати важливі дати, формувати в молоді мотивацію бути свідомими громадянами, а також створювати правильний образ героя, захисника, ветерана. Такий урок днями відбувся в онлайн-форматі, зорганізований районним осередком ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, який очолює Дмитро Никифоряк. У ньому взяли участь навчальні заклади Вижницької, Берегометської, Банилівської і Вашківецької громад.

– Присвячуємо ці сорок п’ять хвилин Україні та її героям. Це лише маленька краплина серед громадських обов’язків, які має виконувати кожен з нас, незалежно від місця роботи і посади, – підкреслив Дмитро Михайлович. – Завдяки синам і донькам, які захищають сьогодні нас від російського агресора на сході держави, можемо працювати, навчати і навчатись. А з нагоди Дня захисників і захисниць України, Українського козацтва, святої Покрови на урок завітали учасники російсько-української війни Юрій Герецун із Мілієвого та Петро Ковалюк із Вижниці.

Петро Ковалюк працює керівником військової підготовки Вижницького ЗЗСО І–ІІІ ст. ім. Юрія Федьковича. Він привітав учасників уроку з прийдешніми святами та поділився досвідом роботи з дітьми щодо патріотичного виховання в їхньому закладі освіти. За основу взяли популяризацію військово-патріотичної гри “Сокіл-Джура”. Як відомо, команда школи перемогла в районному та обласному етапах і успішно виступила на Всеукраїнському турнірі.

– Я закликаю і вас долучатися до родини джурів, поринути в емоції, які дарує гра, які можна отримати під час спілкування з ровесниками з різних куточків України. Щоб майбутнє було в надійних руках – обирайте цікавий спосіб гри, – закликав Петро Михайлович.

Учасники уроку мали можливість переглянути відеоролик з моментами етапів гри, які під марш українських націоналістів “Зродились ми великої години” викликали почуття гордості й водночас хвилювання за долю України.

Військовослужбовець Збройних сил України, голова районної Спілки учасників АТО/ООС Юрій Герецун у лавах захисників з 2014 року. Служив у різних підрозділах, а починав у 8-му окремому полку спецпризначення головного управління розвідки, головне завдання якої – спостерігати, щоб піхотні і десантні з’єднання знали ситуацію.

– Зараз я служу в десятій окремій гірсько-штурмовій бригаді, восьмому батальйоні, який базується у Чернівцях, – розповів Юрій Іванович. – Я та мої побратими – часті гості в шкільних колективах, де не лише розповідаємо про службу в українській армії, переваги військової професії, а й наочно демонструємо амуніцію, як надавати домедичну допомогу тощо.

Сини Петра Михайловича та Юрія Івановича обрали військові професії. Богдан Ковалюк став цього року курсантом Одеської військової академії. Іван Герецун навчається на третьому курсі Львівської академії сухопутних військ. Усім цікаво було переглянути відео про навчально-військові будні юного міліївця та його одногрупників.

Про полеглих героїв свого села, які для нас тримають у Вічності небо, – Івана Діяконюка і Олександра Колотила, про те, як вшановують їхню пам’ять у рідній школі, розповіли вихованці Банилівського ЗЗСО І–ІІІ ст. ім. Івана Діяконюка.

Доречною була презентація книг на сучасну військову тематику у Вижницькій публічній бібліотеці. Видання представила Зоя Андрюк, закликала прочитати, бо там

йдеться про боротьбу за новітню історію України. До уроку долучились голова обласної організації ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Віра Китайгородська, колектив Чернівецької обласної наукової бібліотеки.

Віра Китайгородська поділилась міркуваннями про воїнів-захисників, які стоять на сторожі сьогодення, і захищають нас своїм тілом, серцем, інтелектом. У її поезії – зворушливі рядки про воїнство Хотина на чолі із Петром Сагайдачним, про те, що не мають права заснути гетьмани в нашій долі, бо стежать пильно збоку кочівники одвічні – москалі. Стривожила душу також поезія Олени Рєпіної, в якій обпалені соняхи війни проростають у зорепади...

Підсумовуючи урок, директор Центру професійного розвитку педагогічних працівників Олексій Борсук зауважив, що загальноосвітні заклади району працювали і працюють в національно-патріотичному напрямку, а також повідомив, які заходи планують провести до кінця календарного року. Пан Дмитро Никифоряк подякував усім, хто прийшов на урок – зі своїми думками, почуттями, емоціями, хто отримав ще більше наснаги працювати на своєму професійному фронті, щоб наші захисники знали, заради кого вони в строю.

У Полтаві видали книгу про гетьмана Івана Самойловича

Книга “Забутий гетьман Іван Самойлович” вийшла друком у полтавському видавництві “АСМІ” за ініціативи й всебічної організаційної підтримки місцевого краєзнавчого музею та Полтавського офісу Північно-східного відділу УІНП. Автором-упорядником нового просвітницького історико-краєзнавчого наукового видання став заступник директора з наукової роботи Полтавського обласного краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, заслужений працівник культури України Володимир Мокляк.

Видання побачило світ завдяки фінансовій допомозі писаря Українського козацтва Полтавської області Володимира Зайцева, директора музею Олександра Супруненка, співробітниці музею Галині Шулепі. В оглядовій формі розповідається про гетьмана України Івана Самойловича, сторінки його життя пов’язані з Полтавщиною.

“Серед багатьох історичних персонажів української козацької минувшини дивним чином загубився один із найцікавіших персонажів кінця доби Руїни та передмазепинської доби гетьман Іван Самойлович, який, отримавши державну владу в часи повної руйнації країни, залишив її спокійною та економічно стабільною напередодні економічного і культурного злету, що стався за його наступника Івана Мазепи”, – зауважив Володимир Мокляк. Він наголосив, що книга має на меті розповісти, що ж це за реформатор, державний, політичний і військовий діяч гетьман Іван Самойлович, та які його роль і місце в історії України та Полтавщини зокрема.

“Нагадаю, що торік з ініціативи Інституту нацпам’яті згідно з Постановою Верховної Ради України “Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2020 році” 400-річчя від дня народження гетьмана Івана Самойловича відзначалося на державному рівні. Щиро вітаю пана Володимира! Дякую колективу музею і видавництву “АСМІ” за поважний внесок у справу увічнення пам’яті українського гетьмана. Пишаюся, що зміг долучитися до видання організаційно та у інший спосіб”, – прокоментував подію у Facebook регіональний представник УІНП Олег Пустовгар.

Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам’яті

Василина ВОВЧАНСЬКА,
членкиня НСЖУ,
м. Тернопіль

“Срібна нота в піснях солов’я”

Галина Олійник. Квіти прийдешні: поезія. – Рівне: Письменницька робітня “Оповідач”, 2020. – 116 с.

У бразильського письменника Пауло Коельо є глибока думка про те, що Всевишній створив цей світ, щоб люди крізь видиме прозрівали духовне. А чи прагне сьогодення до духовного прозріння? Чи протестуємо проти аморальності, проти прогнилого соціуму, для якого чужі будь-які духовні цінності? У жорстких рамках, у яких нині перебуваємо, дуже важливо пізнати себе і знайти “шлях до любові, на світлій галявині якої зацвітуть небаченої краси прийдешні квіти – самозречені душі, задивлені в трансцендентність неба і заглиблені корінням в буття” – каже авторка “Квітів прийдешніх”. На допомогу прийде молитва віри і посвята себе Творцю.

Галина Олійник проживає в с. Орестів Здолбунівського району на Рівненщині. Закінчила Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. Юристка-практик. Безмежно закохана в поезію, соняшники та картини Ван Гога. Вийшли друком її поетичні збірки: “Душа після сповіді” (2000), “Вертикаль” (2006), “Дотиком вогню” (2007), “Танець розквітлого саду” (2012), “Пора співати” (2015).

Тримаю в руках нову поетичну збірку авторки “Квіти прийдешні”. Обкладинка захоплює самобутністю: на сонячній галявині літають маленькі янголи. Таке враження, що відразу потрапила в рай. Хоча що таке рай? Якщо спробувати знайти відповідь у Біблії, то можна зробити висновок, що рай не втрачений, його можна набути знову. Описати блаженство людини в раю практично неможливо, адже дуже важко знайти потрібні слова. А пані Галина знаходить. Її поезія наповнена таємничістю, нестандартними рядками, вмінням розпалити вогнище людських сердець, щоб вони проросли на благодатнім ґрунті.

Благослови, о Господи, благаю,
На благодатнім ґрунті проростИ,
Ключем хреста відкрити двері раю
... і далі йти.

Саме до духовності закликає у своїй поезії літераторка, ніби промовляючи до нас проникливими рядками, які западають у душу. Найбільшу увагу звертає на образ

Спасителя, наближаючи читача до чогось вічного і рідного.

Наша країна потребує духовного відродження, від якого почнеться і відродження інших сфер соціального життя. Тому ми повинні виховувати духовні особистості, дбати про те, щоб діти змалечку отримували правильні орієнтири. Тільки тоді матимемо сильну, свідому молодь, яка чітко позиціонуватиме себе громадянами, що шанують свою державу, своїх батьків і традиції. Замість легковажного ставлення до життя, завдяки духовним істинам швидше відновиться нація зі сформованим світоглядом.

Пані Галина порівнює себе з тендітною стеблинкою, яка, торкаючись святого Лиця, нанизує сльози на терня Його вінця. Щиро вірить, що Христос не забуває заблуканих, забутих і подає всім свою зранену руку, взявши на себе спокуту людства. Свою безмежну любов до Нього поклала на Його вівтар:

Своє серце Христу віддала,
Своє серце з Христом розп’яла,
І живе замість мого “я”
Срібна нота в піснях солов’я.

Дивовижну поезію Галини Олійник неможливо повністю осягнути через поверхове читання. Читач повинен сам знайти свій аспект духовної людяності, який допоможе йому віднайти баланс між існуванням у світі та життям у Бозі. Бо країна на межі падіння у прірву, коли втратиться моральність.

Вітру вогонь покаже
Шлях до перемоги.
Янголи душі важать,
Взявши тіла в облоги.

Поетеса відчуває велику відповідальність, яку несе поет, взявши в руки перо. Свою місію вбачає у тому, щоб показати і донести через поезію справжні цінності народу, закликати до необхідності змін в українському суспільстві. Все це сприятиме оздоровленню нації і поверне до витоків, очистить від багаторічних пластів байдужості, безликості, сформує та підтримає культуру й духовність.

Для неї головне в житті залишатися Людиною під покровом Бога, вірити й не черствіти душею, робити добрі справи, бо ж ніхто не втече від себе і за все доведеться відповісти на суді перед Тим, хто знає наші думки і помисли наперед. Авторка з болем у душі запитує:

А ти ж, мій брате, ще не схаменувся?
За тебе ж бо свята вже ллється кров.
Ти переситився, від Бога відвернувся,
Спаковуєш валізи – й на перон?

Глибока філософська думка закладена у кожній строфі, і це налаштовує на певні роздуми. Поетична канва у міру оздоблена метафоричними квітами та порівняннями, проймаючи читача до глибини душі. Ці відчуття тягнуть за собою караван образів які налаштовують на ліричний лад: “Колихала сум на дні криниці”, “Онімілі слова вогнями скресали”, “Біль запікся на спраглих устах”, “І в пісню Сина сповила”, “Лиш паслися тумани”, “І весною у сльозах беріз”, “Знов завагітніла віршем”, “Грім рокоче в осерді небес”, “Сльози нанизувала, як перлинки”, “Сірий натовп здригався, як змій, у кільці”, “Цей вірш,

як птах”, “І присяде душа скраєчку, як самотня сльоза мудреця”.

Хоча інколи трапляються невеликі порушення силаботонічних канонів, авторка майстерно згладжує прогріхи, мудро наближає читача до тремкої духовної ліричності, щемно торкаючись до української душі, загалом нації, даючи змогу глибше відчути зображений біль, який назавжди залишить слід у наших серцях. Вона не стоїть осторонь проблем, якими живе наша країна. Це відчутно у віршах, присвячених загиблим українцям на Донбасі:

Зима, а у небі летять журавлі,
Розкриливши крила, немовби хрести.
Скажи мені, сину, котрий із них ти?!
У відповідь тільки прощальне: “курли”...

Галина Олійник не женеться за “модними” образами. Її не приваблюють ті недоречності, що здебільшого бачимо в сучасній літературі: агресивність, бездуховність, використання іншомовних слів. Сучасній поезії інколи бракує витонченості, гармонійності, спокою та релігійності, тому поезія пані Галини сприймається легко. Це світло її щирої душі. Авторка спонукає читача до роздумів, вчить не лише розуміти духовну поетичну мову, а й вникати в неї, вживатися в написане. Це велика праця, адже навчившись цьому, ми пізнаємо світ на іншому рівні – не просто матеріальний, а світ духовний.

Галина СТАСЮК,
кандидатка філологічних наук,
доцентка Івано-Франківської філії
Університету “Україна”

Кришталь і золото

Гаврилюк Н. Віршів золотий політ: поезія Світлани Короненко. – Київ: Ярославів Вал, 2021. – 416 с.

Особистість поета і створений художній світ — це завжди таємниця, яка вабить. І дослідник, наче детектив, шукає ключі до цієї загадки. Результат залежить від складності таємниці та від аналітичного таланту детектива. У монографії ***Надії Гаврилюк*** *“Віршів золотий політ: поезія Світлани Короненко”* вдало зійшлися обидва фактори.

Образний ареал авторки “Містерій”, “Замовлянь на білоруську мову”, “Дебори” складноасоціативний, синестезійний, тому незвично сугестивний, чарувальний. Знайти герменевтичні ключі до такого водночас відкритого (багата інтертекстуальність) та закритого (герметичність смислів) художнього світу — під силу, мабуть, тільки науковцю, який дивиться на нього не лише зовні (як рідкісної академічної підготовки віршознавець), а й — умовно — зсередини (як самобутня поетеса).

І зміст монографії виразно потверджує: таємниця знайшла свого детектива. Надія Гаврилюк виокремлює кілька ключових топосів поезії Світлани Короненко, які, сенсово перетинаючись, наче виростають один із одного: *Жінка* (розділ “Сукні шовкове розкрилля...”), *Доля* (розділ “Доле моя пречиста...”), *Творчість* і Людина-в-творчості (розділи “Дух несподіваних рим...” та “Акварельні портрети віршів...”), *Кохання* (розділи “Така тонка любові лінія...” та “Поема голосінь і голосів”), *Традиція* як духовна тяглість і як інтертекст (розділ “Срібно горить амальгама...”). Тримаючись за ці магістральні тематичні лінії, можна поступово заглиблюватися у “дивні глаголи жіночі”, вибудовуючи власну рецепцію дуже незвичайного — *короненківського* — поетичного задзеркалля.

Надія Гаврилюк робить це вдумливо і тонко, використовуючи оригінальний (власне її) метод-сплав, в основі якого — герменевтичний підхід до твору, додатково розімкнений на ґрунтовний строфо-метричний, фонічний та стилістичний аналіз, на лінгвістичну практику “вилущування” внутрішньої форми слова, на інтерпретативно-асоціативну роботу з алюзіями і ремінісценціями як з інтертекстом та інтермедіальним простором.

Щодо способу розкриття смислів художнього тексту відома літературознавиця (і поетеса) зауважує у висновках (“Рядок, як подих”): “*...можливі інтерпретації у твір закладає таки автор (навіть якщо частина з них закладена підсвідомістю автора). Допустимі інтерпретації обумовлено текстом аналізованого автора, все що поза допустимим — свавілля інтерпретатора, голос інтерпретатора, а не голос автора*”. Опираючись на цю глибоко слушну тезу (на жаль, чомусь не очевидну для багатьох науковців від літератури) та вправно по-

слуговуючись складним методологічним інструментарієм, дослідниця-детектив підбирає правильні ключі до таємниці, бо вона відкривається.

Художній світ Світлани Короненко в літературознавчій рецепції Надії Гаврилюк виростає із “потужної схильності поетеси до містерії і містики”; він напрочуд інтелектуальний, “із численними покликаннями на художників, поетів, музикантів, на мистецькі полотна, поетичні твори попередників і сучасників”; авторка цього дивовижного світу “балансує між буденністю і екзотикою, архаїкою і добою інтернету, між минулим і сучасним, між верлібром і білим ямбом та римованою силаботонікою і тонічним віршем”; її поетичному мовленню властиві “розлогі фрази, довгі речення, що нанизуються одне на одне, нагадують барокову розлогість і схильність до орнаментування тексту”. І тому “прозорість стилю — це не про Світлану Короненко”, “її творчість є позбавлена небесної ясності для тих, хто не звик до читання текстів алюзійних, опертих на книжність”. Проте не-прозорість, таємничість, важкопроникна палімпсестність поетичного слова авторки “Віршів з осені”, “Поеми голосів” не склала непідйомної проблеми для досвідченого, глибокого науковця.

Монографія *Надії Гаврилюк* ***“Віршів золотий політ: поезія Світлани Короненко”*** залишає виняткове враження: аргументована чіткість, об’єктивна ґрунтовність та інтелектуальність аналізу переплітаються з розлогим цитуванням самобутньої, чарувальної поезії. Наукове та художнє слово — кришталь і золото — єдиним сплавом, в одній книзі, яка, без сумніву, є цінним здобутком українського літературознавства.

“Цей проєкт – борг пам’яті людям, які віддали своє життя за волю України”.

Холодний Яр – земля вільних

На батьківщині Максима Залізняка, Семена Неживого і братів Чучупаків відзначили свято Покрови

Євген БУКЕТ

Холодний Яр традиційно стає місцем зустрічі українців, що зібрались відсвяткувати наше предковічне свято Покрови – свято козацтва, яке починало свої визвольні походи з Мотрониного лісу – відомого ще від часу боротьби з державою Джучидів; свято ОУН і УПА, які переймали досвід боротьби Холодноярських повстанців і зачитувались романом Горліс-Горського; свято Захисників України, які нині знищують московських окупантів, як і наші предки впродовж кількох минулих століть. Холодний Яр об’єднує покоління українських захисників і патріотів. У ньому формується традиція військової звитяги та світогляд нації переможців.

Цьогорічні урочистості розпочалися 13 жовтня з представницького історико-краєзнавчого форуму в Медведівській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів імені Максима Залізняка. В роботі круглого столу “Українська історія: холодноярський вимір” взяли участь науковці, краєзнавці – дослідники історії Холодноярського регіону, члени Історичного клубу “Холодний Яр”, архівісти, педагоги, викладачі ВНЗ. Серед них – Богдан Галайко, Валентин Лазуренко, Юрій Ляшко, Юрій Митрофаненко, Олександр Могилов, Руслан Найда, Олександр Солодар, Михайло Шитко та ін. Учасники обговорювали питання відновлення історичної пам’яті про визвольну боротьбу в Україні, інновації осмислення ролі Холодного Яру в історії України, особливості створення експозицій, присвячених історії Холодноярського регіону.

Після завершення роботи круглого столу в Медведівському краєзнавчому музеї НІКЗ “Чигирин” відбулася презентація проєкту “Створення експозиції “Холодний Яр – земля вільних”. Проєкт реалізується Благодійним фондом соціального розвитку НІКЗ “Чигирин” в партнерстві з Національним історико-культурним заповідником “Чигирин” в рамках програми “Інноваційний культурний продукт” за підтримки Українського культурного фонду.

Холодний Яр – це унікальне місце, з яким пов’язано безліч історичних подій. Саме тут, впродовж століть, під одними гаслами, з одними ідеями люди з однаковими іменами-псевдо боролися, переслідувані загарбницькою владою. Тривалий час українців змушували забути про них, намагалися висміяти та зганьбити, показати злодіями і грабіжниками. Цей проєкт – борг пам’яті людям, які віддали своє життя за волю України, символ остаточної перемоги їхніх визвольних потуг. Він має дати відповідь на питання: що означала воля і свобода для холодноярців протягом століть і чим сьогодні ці поняття є для кожного з нас.

У рамках реалізації проєкту проводилась інформаційна кампанія в ЗМІ та соціальних мережах по популяризації Холодноярщини та просвітницькі заходи, серед яких банерна виставка “Холодний Яр – земля вільних” – спільний виставковий проєкт УІНП та НІКЗ “Чигирин”.

У межах святкування Покрови було презентовано нову експозицію “Холодний Яр – земля вільних” у приміщенні Медведівського краєзнавчого музею, яка розповідає про роль Холодного Яру у становленні Української державності. Експозиція присвячена множинності змістів Холодного Яру – природного об’єкта та місця боротьби за волю і свободу. В ній представлені предмети часів Козаччини, Гайдамаччини та Холодноярської організації. Серед них – портрет Б. Хмельницького з колекції Б. Возницького, двостороння ікона (феретрон) з Миколаївського Медведівського монастиря XVIII ст., чотириствольні пістолі, навершя прапора – тризуб часів УНР, зброя та спорядження часів Холодноярської організації, комплекс речей (сховок), пов’язаних з визвольною боротьбою в Холодноярському краї 20-30-х рр. XX ст. Нова експозиція містить і елементи інтерактиву, через які відвідувач музею зможе “доторкнутися” до історії.

Під час презентації в приміщенні краєзнавчого музею було підписано двосторонні угоди про співпрацю між НІКЗ “Чигирин” та 93-ю ОМБр “Холодний Яр” та НІКЗ “Чигирин” і 3-м полком СпП імені князя Святослава Хороброго. Вони передбачають співпрацю з популяризації історико-культурної спадщини України в цілому та Чигиринщини, зокрема серед військовослужбовців та солдатів строкової служби, реалізацію спільних проєктів, зокрема допомогу в створенні розділу експозиції музею, присвяченого російсько-українській війні на Сході.

Експозиція “Холодний Яр – земля вільних”, робота над якою ще триває, відновить історичну справедливість щодо увічнення пам’яті борців різних часів за незалежність України у Холодному Яру, стане платформою для презентації історії регіону, новим туристичним об’єктом, що сприятиме розвитку культурно-пізнавального туризму.

У м. Кам’янці, в історичній пам’ятці XVIII століття – кам’янському гроті відбулося відкриття виставки відомого українського скульптора, художника і письменника Руслана Найди “Войовниці Великого Степу. Козачки-Амазонки”. Митця вітали камерний ансамбль Кам’янського державного історико-культурного заповідника, місцева влада, поетеса Мальва Кржанівська та члени Історичного клубу “Холодний Яр”.

А на завершення першого дня урочистостей в Медведівському Будинку культури відбувся святковий концерт лідера гурту “Тінь Сонця” Сергія Василюка та учасників художньої самодіяльності Медведівського БК.

Біля пам’ятного знака воякам 93-ї ОМБр “Холодний Яр”, які поклали свої голови у боротьбі за волю України в 2014 – 2019 рр., за участі військових відбулося вшанування пам’яті загиблих захисників України різних часів. Опісля в храмі Святого Праведного Петра Калнишевського на хуторі Буда відбувся спільний молебень за Україну та український народ, по завершенні якого біля церкви пройшло традиційне посвячення в Джури і освячення зброї.

Музейно-етнографічний комплекс “Дикий Хутір” на Покрову влаштував традиційне літературно-мистецьке дійство, в програмі якого були книжковий ярмарок, ярмарок народних майстрів та літературно-музична сцена, ведучим якої був член Історичного клубу “Холодний Яр”, поет Василь Ковтун. Родзинками музичної частини були Василь Лютий, Юрій Марштупа та гурт “Черкаські козаки”.

У своєму слові Василь Лютий згадав про побратима по кобзарському цеху Тараса Силенка, життя якого передчасно обірвалося цьогоріч... Присутні вшанували Тарасову пам’ять хвилиною мовчання.

Другий день урочистостей завершила велична подія, що розпочалася з мітингу за участі патріотичної молоді і військових біля пам’ятника Героям Холодного Яру в селі Мельники. Громадська ініціатива “Поклик Яру” запалила 150 смолоскипів на честь захисників України, утворивши з вогнів живу карту Великої України (разом з Кубанню). 150-кратне “Слава!” пролунало після цього з Холодноярського лісу, нагадавши, що саме вогонь, що візьме свій початок з Холодного Яру, символічно об’єднає своїм запалом всі українські землі.

До Холодного Яру завітав головнокомандувач Збройних Сил України, генерал-лейтенант Валерій Залужний. “У Холодному Яру, місці нашої військової слави, Командувач Українського війська востаннє перебував у 1920 році. Я гордий сьогодні бути тут, відчувати дух поколінь захисників і захисниць України. Саме біля Гайдамацького ставка у XVIII ст. повстанці освячували ножі. У цих місцях присягали на вірність Україні воїни Холодноярської республіки. Їх бойові традиції успадкували вояки УПА, які боролися за відновлення незалежності України. Маючи таке глибоке історичне коріння, усвідомлюючи спадкоємність наших військових традицій і відповідальність перед попередніми і прийдешніми поколіннями, ми достойно продовжуємо боротьбу за свободу. Там, де українські воїни, – там Україна”, – написав він на своїй офіційній Facebook-сторінці.

Наша держава потребує нового мислення, нових поколінь, що живуть перемогою, а не тужінням про нещасну долю. Держава потребує нового подиху вогню з Холодного Яру. І це місце сили та земля вільних, знову й знову запалюватиме новий вогонь, який надихатиме на величні звершення нові покоління захисників України.

Атена Пашко: сила і ніжність (з нагоди 90-ліття)

Богдан ЗАЛІЗНЯК,
член НСПУ і НСЖУ,
м. Львів

8 жовтня у Львові в Актовій залі головного корпусу Національного університету “Львівська політехніка” відбулася акція вшанування пам’яті “Атена Пашко: сила і ніжність (з нагоди 90-ліття)”.

Модерувала дійство директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв’язків з діаспорою НУ “Львівська політехніка” **Ірина Ключковська**. “Чи багато людей в Україні її знають? – запитувала нас, присутніх на Акції, і, мабуть, саму себе, пані Ірина. – Від нас відходять люди, які будували Україну. І відчуваємо себе осиротілими. Але є пам’ять, яка робить нас сильнішими. Вона повертає в зовсім іншому вимірі такі постаті, як Андрей Шептицький, Климентій Шептицький, Євген Сверстюк, Василь Стус, В’ячеслав Чорновіл. Такою ж постаттю, яка політично будувала Україну, була і є Атена Пашко, поетеса, громадська діячка, дружина В’ячеслава Чорновола”.

Про сильну за характером українку схвильовано говорили **Оксана Бризгун-Соколик**, голова СФУЖО (1992–2002), Зоряна Білик, заступниця директора Львівського музею історії релігії, Орислава Хомик, голова Союзу українок, Мирослав Маринович, дисидент, громадський та релігійний діяч, проректор УКУ (долучався з відео) і дочка Атени Пашко – Ірина Волицька, театрознавиця, режисерка “Театру в кошику”.

На відео ми побачили їх разом – Атену Пашко і В’ячеслава Чорновола.

Про що говорилося? **Мирослав Маринович**: “Чим вона запам’яталася? Силою характеру. Особливо гарною ніжністю. Свій ніжний поетичний світ берегла і вихлюпнула. Нам бракує таких Атен. Була по-справжньому вільна. Стала своєю в усіх київських дисидентських домівках. Атена з В’ячеславом Чорноволом ідуть разом”; **Ірина Ключковська**: “Я проаналізувала всю цю колосальну роботу і зрозуміла, що вона бачить ще й стратегію розвитку Союзу українок. Вона вивела Союз українок на міжнародний рівень. Була великим життєлюбом. Вірила у всіх нас. Пам’ятаємо і шануємо”; **Зоряна Білик**: “Наприкінці 80-х познайомилась з нею. Розвалювався Союз. Тріщав по швах союзний договір. Атена належала до тієї категорії жіночого товариства, якому вдалося уникнути радянських тюрем і які продовжували українську справу, друкували самвидав. Найяскравішою серед них була Атена Пашко. Ми її обрали в Києві головою Союзу українок... Дякую, пані Атено, за ту мудрість, якої я вчилася у Вас. Дякую, пані Атено, за віру”; **Орислава Хомик**: “У грудні – 100 років від створення Об’єднаного Союзу українок, 30 років від Першого з’їзду відновленого Союзу українок. І 90 років – Атені. Я мала щастя спілкуватися з цією жінкою... Її віршами Чорновіл надихався”. Коли загинув В.Чорновіл, Атена просила знайти їй роботу в Києві. Нарешті – дочка **Ірина Волицька**: “Хочу подякувати Ірині Ключковській і своїй близькій товаришці за ініціативу проведення сьогоднішньої зустрічі, подякувати її команді, які так багато зробили. Дякую, дуже дякую Мирославу Маринович, Оксані Бризгун-Соколик, Зоряні Білик і Ориславі Хомик. І всім, хто прийшов. Я схвильована. Атена Пашко – перш за все моя Мама. Мамо, я тебе так любила. Трагічно високе життя у Мами, але вона ж не вважала своє життя трагедією, – зберегла відчуття оптимізму, була Особистістю, українкою, другом В’ячеслава Чорновола. Мама 10 жовтня дуже любила жовті троянди, які так часто їй дарував В’ячеслав Максимович. Мама була дуже гарною жінкою. Я казала: “Мамо, по тобі плакав Голлівуд”. Ще поділюся інтимними переживаннями. Я дуже боялася зранку прийти до Мами в лікарню. І раптом я побачила в неї молоде обличчя. Я сказала: “Мамо! Ти така гарна! Все прекрасно”. Але сталося...

Мама усвідомлювала себе поетесою. Поетеса – це було друге крило її душі. Без Маминої поезії важко зрозуміти її особистість, її духовність. Зачитаю дещо з Маминих творів *(читає)*. Життєве кредо Мами:

“Я віруюча,
Я така віруюча”.

Вірш, присвячений Ніні Строкатій-Караванській, зродився в Маминій душі: “Як же вам, жінко, на нарах спиться?”.

На закінчення Ірина роздала книжки Атени Пашко – “Лезо моєї стежки”. Цікаво, що вступна стаття до неї належить Ірині Жиленко: “Творчість – єдине, що може компенсувати втрату земного щастя... Творчістю й Україною живе на цій землі поетеса Атена Пашко”. (Вступну статтю Ірина Жиленко писала ще 2007 року). Збірка “Лезо моєї стежки” була видана в “Смолоскипі” саме того року.

«Франко нашого краю»...

Мирослава ОЛІЙНИК (БУЧКІВСЬКА), Львівська обл.

Так назвала Омеляна Володимировича Леськіва зі Самбора на Львівщині журналістка Оксана Сторож. Цього року славному українському патріоту, просвітянину, літератору, композитору, краєзнавцю, члену Національної спілки журналістів України, активному громадсько-культурному діячу – шляхетній людині непересічного таланту, моєму земляку Омеляну Леськіву виповнилося б 80 років...

Я зустрілася із сином Юрієм, щоб дізнатися більше про життя його батька. Юрій Леськів, який пішов по татових слідах, – пластун, головний редактор журналу “Пластовий шлях”, член Національної спілки журналістів України, активний громадський діяч.

– Розкажіть про батькове село та його виселення.

– Народився батько у селі Військо на Добромильщині, яке новітня влада перейменувала на Нові Сади. Він згадував, що у них були хата, стайня, кузня, поле. Жили небідно. Яскраво пам’ятав свої дитячі роки. Ніхто не сподівався, що все нажите роками треба було в один момент покинути – це сталося 18 травня 1948 року – під час так званого “вирівнювання кордонів”. Посадили всіх на вози і повезли через ліс у невідомому напрямку. Звичайно, всі вірили, що незабаром повернуться до своїх домівок...

“...Мені ледь виповнилося сім років, як москаль вчинив ще один на нашій землі злочин – насильницьке вигнання людей з обжитих теренів, з рідних осель. Тієї весни 1948 року червоне крило хижака захопило Військо, Серакізці, Папоротно й Квасенину. Як нині, чую лемент, що розносився по селі, бачу невблаганних “визволителів” зі зброєю в руках, відчуваю страх падіння з воза в губицькому лісі...”. Так Омелян Леськів описує “визволення” з рідного села Військо у своїй першій книжці “Довга дорога до Війська” (1996).

Про історію села батько написав: *“Згідно з народними переказами, історичне коріння села Військо сягає княжих часів... За свою багатовікову історію Військо зазнало чимало ворожих нападів... Народні перекази стверджують, що в 1648 році козацькі відділи Богдана Хмельницького, які йшли до Замостя, поповнювалися селянами з Війська. У складі гетьманських загонів наші односельці билися з поляками, здобуваючи Добромиль і Нове Місто... У 1943 році велика група молоді села Військо влилася в ряди УПА. Після війни більшовицький режим звинуватив тридцять осіб у співпраці з повстанцями. Як наслідок, хтось “пішов під кулю”, хтось – “в полярне сяйво”... Зазнала поневірянь у тюрмах і моя тітка Анна Малицька. На заслання в Сибір у 1945–1947 роках з нашого села було вивезено сімнадцять родин.*

Село мало громадський ліс, був млин, діяли школа, читальня, магазин, молочарня, чотири кузні. Тут мешкали і працювали спеціалісти з різних сільських професій... Перед початком Другої світової війни наше село досягло якісно нового рівня розвитку – це зумовлено близькістю Кальварії. Зростала кількісно й сільська інтелігенція, завдяки якій формувалося національно свідоме село...”.

Переглядаємо з паном Юрієм наступні розділи: “Наша святиня”, “З плеяди душпастирів”, у яких йдеться про важливу роль церкви в минулі часи. Що більше було гонінь проти релігії, то сильнішою ставала національна свідомість. Діюча у Війську церква побудована в 1839 році, служив там отець Павло Біжинський. Церква мала свій хор, яким диригував Осип Менцинський. Належні спогади присвячено отцю Йосифу Мариновичу, який віддав двадцять п’ять років душпастирству у Війську. Люди пам’ятають, що, коли відома Кальварія відійшла до Польщі й від церкви залишилися дзвони, то він їх закопав у Війську. Пізніше один дзвін був встановлений ним на дзвіниці церкви в Стебнику. Отець був не тільки відданим душпастирем, а й громадсько-культурним діячем. До речі, онук о. Мариновича Мирослав Маринович – відомий на сьогодні правозахисник, публіцист, громадський діяч, член-засновник Української Гельсінської групи, віце-ректор Українського Католицького Університету у Львові.

Ця бойківська земля дала світові Станіслава Людкевича, Олену Кульчицьку, Уляну Кравченко, Анатоля Вахнянина, Івана Сінкевича, Ярослава Малицького, Мілю Лучак та інших відомих людей...

– Коли вперше пан Омелян відвідав малу батьківщину?

– Чотирнадцятого серпня 1993 року в Добромилі відбувся вечір-спомин “До рідних порогів”, а вже п’ятнадцятого серпня вийщани вирушили до свого села. Тато так описував у своїй книжці: *“Рівно сорок п’ять років пам’ять наближала нас до неї. Подумки і уві сні не одне покоління моїх односельців бачило себе в рідному затишному селі... Дорога додому завше довга, а наша – ще й тернова. Назавжди залишився в холодній землі Заполяр’я Антон Маринович, пропав слід Стефана Тисовського. Наклали головами воїни УПА Стефан Гаваньо і Михайло Процак, не повернулися з другої світової війни Стефан Леськів, Михайло Щітьо... А скільки краян пішло передчасно з життя, зазнавши лиха і поневірянь вже по чужих закутках...”.*

У цих словах – біль серця і мого батька, який, власне, і був організатором відвідин і головою ГО “Отчий поріг”. Він також згадував, як люди падали на коліна, цілували землю, плакали від радості, припадаючи до криниць... Наша хата збереглася і зараз там живе польська сім’я. Цікавий момент і я пам’ятаю: під час відвідин батьківської землі мій вуйко Василечко, який чи не єдиний залишився в рідному селі, показав те місце, де закопані дзвони із місцевої церкви. Там вони лежать у землі й до сьогодні.

– Ким був батько для вас?

– Добрим порадником і взірцем усе життя. У найскладніших ситуаціях для мене татова думка була визначальною. Але не тільки для мене – він був, можна сказати, душею будь-якого товариства. Завжди цілеспрямований і чітко організований, міг одночасно працювати над кількома проєктами. А проєктів було дуже багато, адже його хвилювали різні сфери діяльності. Зараз мені його дуже бракує...

Тато працював на різних керівних посадах у галузі культури та освіти, дуже переймався розвитком художньої творчості, сприяв створенню різних колективів та надавав їм підтримку. Понад тридцять п’ять років був беззмінним суддею-інформатором футбольних матчів на місцевому стадіоні. А ще старостував на весіллях.

Тато очолював “Пластприят” станиці Самбір і щиро допомагав організації. “Пластом” перейнявся і я. Коли я упорядковував пластовий співаник “Джерело”, то звернувся до батька за художнім оформленням книжки – і він відмінно виконав цю роботу.

– Які ще книжки написав Ваш тато?

– Тато написав чотирнадцять книжок на різну тематику. Для нього людський чинник був основною темою нарисів, статей, книжок. Умів щиро порадіти з чужих успіхів, допомагав молоді у її становленні, заснував два дитячих хори. Оксана Сторож назвала його “Франком нашого краю”.

Перша праця – вже згадувана “Довга дорога до Війська”. Наступна – художньо-публіцистичний нарис про священника, письменника, літературознавця, етнографа, бойкознавця Юрія Кміта “Співець бойківської долі”. До речі, тато доклав немало зусиль для встановлення погруддя славетного бойка в його рідному селі. Про складну долю Івана Стебельського, українця за походженням, громадянина американського континенту, члена ОУН – у книзі “Повернення”. Своєрідним літописом в “Пам’ять жертв енкаведистського терору 1941 року в Самборі” стала книжка “Від тюрми – до виховної колонії”. Працюючи у виховній колонії, хлопці, які перебували за ґратами, сприймали тата як близьку людину, як мудрого порадника. Про народного депутата та про його вагомий вклад у розвиток екології карпатського краю Ореста Фурдичка тато написав книжку “Каденція”.

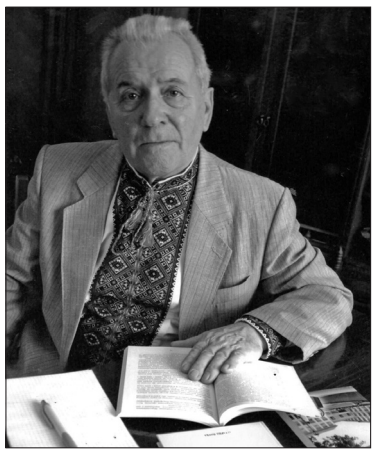

Омелян Леськів

“Хрести над куполами” – розповідь про будову прокатедрального собору Покрова Пресвятої Богородиці в Самборі. Знаю, тато мріяв стати священником – став добрим вчителем, наставником, порадником. Також були книжки “Школа в Стрільбичах...”, “Народний академік”, “Нас об’єднав футбол”.

Книжка “Доля, написана музикою” розповідає про історію створення і творчу діяльність Самбірського симфонічного оркестру та його засновника і беззмінного диригента, заслуженого працівника культури України Романа Паньківа. Батько писав про музику і сам творив музику – ось кілька його пісень: “Прощай” на слова Ольги Яворської, “Дорого моя” на слова Любові Проць, “Вставай з колін” на слова Дмитра Павличка та багато інших.

Остання книжка-рукопис – “З плину мого життя” – про нашу родину. Не встиг тато побачити це видання, тому я маю за обов’язок її видати.

Ми з паном Юрієм розглядаємо фотографії батька та всієї родини. Особливо цікавими є старовинні. Також цінною є вишиванка, вишита бабусею в дев’яностих роках. У тій сорочці пан Юрій їздив у Київ на студентське голодування Революції на граніті та на інші патріотичні події.

“Що є геніальність? Це неординарне розуміння світу в собі і себе у світі”.

Лариса КАДИРОВА: “Люблю грати талановитих людей”

У 40-му числі нашої газети за 2021 рік ми писали про XVII Міжнародний фестиваль жіночих монодрам “Марія”, що відбувся на Камерній сцені імені Сергія Данченка Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Сьогодні засновниця та незмінна очільниця цього фестивалю, народна артистка України Лариса Кадирова – гостя “СП”.

– Напевно, не випадково Ви однією з перших в Україні почали освоювати жанр моновистави?

– Художнім керівником Театру Франка був Сергій Данченко – мій педагог, вчитель і друг. Він дам мені відбутися, видзвонитися в цьому житті. Пригадую, коли бачила його востаннє, він давав інтерв’ю. Я слухала: мені було цікаво, про що Сергій Володимирович говорить, як будує думки.

Потім він підійшов до мене й каже: “Знаєш, я ще хочу зробити з тобою моновиставу”. Я розуміла всю трагічність і драматичність ситуації. Це стало поштовхом до творення моновистав, яких тоді в Україні майже не було. Новим художнім керівником Театру став Богдан Ступка. Разом із директором Михайлом Захаревичем вони зробили малу сцену – “Театр у фойє”. Саме там я почала працювати над малими театральними формами.

Моновистава, на мій погляд, вимагає від актора концентрації всіх творчих сил, професійності, емоційності, інтелектуальної енергії. На сцену виходить одна людина. Немає за що сховатися: ні партнерів, ні декорацій. Ти маєш тримати увагу глядачів годину, можливо, й більше. І не лише тримати, а й зацікавити своїм відчуттям світу.

За цей час зробила 13 моновистав. Була вистава за Г. Маркесом “Посаг кохання” за його монологом “Любовний одвіт чоловікові, що сидить в кріслі”, за Расіним “Федра” (обидві поставив Олексій Кужельний). Із польським режисером Збігнєвом Хшановським ми зробили три вистави: “Сара Бернар”, “Марія” (про Марію Заньковецьку; авторами були ми з режисером), “Стара жінка висиджує” Т. Ружевича...

З моновиставою досить просто поїхати на гастролі. Ми об’їздили багато країн, грали в різних приміщеннях, різних формах простору. І всюди я грала українською мовою. Пам’ятою, показували в Португалії виставу “Не плачте за мною ніколи” М. Матіос. Підійшов режисер португальського театру і сказав, що не потрібна біжуча стрічка португальською мовою, яка пояснювала сценічну дію у виставі, бо все зрозуміло з дій актриси. Оце найголовніше, коли актор і глядачі починають розуміти одне одного на вербальному і невербальному рівнях.

Що пропонує культура, театр? Обмін енергією театрального діяча з глядачем. Кажуть, що в театрі, як у житті. Не згодна. На відміну життя, сцена – це подіум. І не вважаю, що театр має вчити. Він може давати знання, дарувати момент пізнання і момент бажання пізнати. Але це не вчитель і не кафедра. Театр – це насамперед храм. І цей храм вбирає в себе і духовність, і реальність, і концептуальність мислення, і характерність ситуації. Це в жодному разі не газета, яка дає відповідь на актуальність буття. Відповідь може й бути, але обов’язково забарвлена творчим розумінням ситуації. З бажанням стати над ситуацією, поглянути на неї збоку і бути в ситуації. Щоб чоловікові чи жінці, які цього дня прийшли до театру, стало легше знайти свою точку опори в житті.

Можете запитати, чому я робила багато вистав про різних актрис, серед яких Сірануш, Марія Заньковецька, Сара Бернар. Можливо тому, що оповідаючи про цих постатей, намагаюся доторкнутися до величі їхнього таланту, до їхнього геніального сприйняття світу. Що є геніальність? Це неординарне розуміння світу в собі і себе у світі. Приклади цих актрис допомагають вистояти, визначитися і відбутися в цьому житті.

– Напевно, вистава “Не плачте за мною ніколи” стала однією зі знакових у Вашому творчому доробку?

– На фестивалі, який нещодавно закінчився, я зіграла її вже всоте. А почалося все на фестивалі “Мельпомена Таврії”. Тоді до мене підійшов генеральний директор Херсонського музично-драматичного театру імені Миколи Куліша Олександр Книга та головний режисер цього театру Сергій Павлюк і запропонували зробити щось разом. Я згадала, як років п’ять перед цим Марія Матіос мені сказала: “Прочитай це оповідання, воно твоє”. Коли читала, то думала, як непросто втілити його на сцені. Адже характер героїні настільки піднесений, настільки карпатський... А Карпати для мене – духовний відпочинок, зустріч з неординарністю людською й пейзажною. Карпати я дуже люблю.

Під час цієї розмови вирішили взяти до роботи оповідання М. Матіос “Не плачте за мною ніколи”. Зізнаюся, дуже складно було опанувати такий матеріал. Насамперед – карпатську говірку. Я згадувала свої подорожі до Карпат, коли ти сидиш перед ватрою і летять іскри. А смереки стоять виструнчені, мов щогли на кораблях. Летять іскри і змішуються з зірками на небі. Ніч темна-темна. Багато років поспіль приїздила до моїх рідних людей Федюків з хутора Кукудзівка. У них хата, якій понад сто років, вросла в землю. Щоб до неї зайти треба було спускатися вниз, а не підніматися на ґанок. Ми вели безкінечні розмови про Карпати, карпатські легенди. А моя баба Юстина – бабця, бабуня, бабинка Юсточка, карпатська Сивілла, сповнена внутрішньої свободи, яка виливається у незалежність буття, характерниця, мудра, шляхетна духом, талановита – виспівує все, що бачить... Молода душею, мудра прожитим життям, Юстина, народжена м’якими абрисами карпатських гір, землею, в яку вросла корінням роду, душею стрімить до неба, як ті рівні, стрункі карпатські смереки, верхи яких може торкнути вогняними бризками розкладена ватра, а вище них тільки зорі... Я вдячна режисеру Сергію Павлюку за створення репетиційної атмосфери, в якій серйозність теми Смерті проводилася через спокій і легкість ритуалу, вдячна за довіру й віру в мене, вдячна за можливість звучання мелодії вистави у синкопах коломийок, в аритмії лемківської колискової, у трагічних асоціаціях пісні “Гей, пливе кача...”

“Не плачте за мною ніколи”

Я завжди любила грати талановитих, розумних людей. Моя героїня любить співати, оспівує все, що бачить. Коли бачить вербову дощечку, то згадує як співав Параджанов. Згадуючи скрипалика Фіцика молодшого, пригадує Івана Миколайчука, який навчив співати сороміцьку коломийку. Я жартую з глядачем, пропоную діалог із ним, і це змушує людей бути уважним до того, що робить Юстина, як і про що говорить і це робить Юстину “їхньою”. Багато людей підходили після вистави й казали: “Оце моя бабуня”. Для мене вона дуже близька, і близька власне характером. Сильний характер допомагає їй вижити, коли все довкола вимирає. Вона виживає за рахунок пісенної, народної мудрості. Юстина каже: “Знаєте кілько мені років? А я ще читаю без окулярів, бо не грішу”. Завжди знаходжу в залі людину в окулярах, підходжу до неї і кажу ці слова. *(Усміхається).* Виставу супроводжує сміх, у глядачів виникає бажання доторкнутися до світу героїні, відчути свою життєву точку опори.

Їздила з цією виставою до Польщі, Вірменії, Португалії. А в Литві дістала гран-прі. Такі як Юстина допомагають і мені самій вижити.

Згадую свою молодість. Я тоді працювала у Львівському театрі імені Марії Заньковецької. Днювала й ночувала в театрі, тільки цим і займалася. Була інтровертом, людиною закритою. Мені хотілося згорнутися в себе, сховатися в кутку, аби мене ніхто не бачив. А моя мама Клавдія Миколаївна Кононенко була абсолютно відкритою до людей. Вона любила співи, так і сипала жартами, вміла об’єднувати людей біля себе. Мені говорили в театрі: “От якби ти була такою, як твоя мама”.

Згодом я переїхала до Києва. Якось сиділа на кухні, вдома у цей час нікого не було. Я обернулася і піймала себе на тому, що зробила цей жест так, як робила його моя мама. Засміялася і почула мамин сміх. Мама увійшла в мене своєю відкритістю до людей, бажанням зробити їм щось хороше. Раніше я тільки вміла виходити на сцену і розказувати людям про духовну гармонію “Лісової пісні”, про Лесю Українку. А в Києві почала активно займатися конкурсами, фестивалями.

Дивуюся, як встигла стільки зробити, починаючи з 1992 року, відколи живу і працюю в Києві. Крім роботи в Театрі Франка, грала в Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Сузір’я”, була головою Художньої ради Києво-Могилянської академії, заступницею голови з творчих питань Національної спілки театральних діячів України. А ще – сім’я. Крім цьогорічного, провела 15 фестивалів “Боспорські агони”. Брала участь у створеному Данилом Поштаруком фестивалі “Різдвяна містерія” (дивовижний фестиваль, на якому різні народи світу представляли свої вертепи), разом із Олександром Книгою допомагала у створенні фестивалю “Мельпомена Таврії”, провела у Відні міжнародну конференцію, присвячену Лесю Курбасу, допомагала у створенні Центру Леся Курбаса, а ще... а ще... Це допомогло мені вийти зі своєї шкарлупи, познайомитися з цікавими людьми. І не лише в Україні, а й багатьох інших країнах світу. І щоразу, коли відкриваю для себе щось нове, то повторюю: “Боже, яке щастя, що я у свої роки можу сказати – для мене це вперше!”.

– А як народилася ідея фестивалю “Марія”?

– Зізнаюсь: у моєму житті є три жінки, які допомогли мені вижити. Це моя мама, Леся Українка і Марія Заньковецька. 22 роки я грала роль Марії Заньковецької на Львівській сцені (близько 600 разів). Були аншлаги. Відчувала безмежну любов людей до цієї артистки, а через неї – і до мене. Розуміла, що мушу якось віддячити цій людині.

Прийшла з ідеєю про проведення фестивалю монодрам до Богдана Ступки та Михайла Захаревича. Задум їм сподобався, і вони сказали: “Так, фестивалю бути”.

Спочатку проводили фестиваль у маленькому приміщенні фойє. Там стоять дві великих колони і дійсно ніде розвернутися. Коли приїхала італійська актриса Соні Артінорі, то запитала: “А де я гратиму?” Врешті вирішила задіяти вікна. Згодом використовувала вікна і я в одній зі своїх вистав. Як казали раніше: “Вийди, простели килимок, стань на цей килимок і це вже твоя сцена, твій театр”. Цього вистачить, щоб поговорити з людьми і сказати їм те, про що ти думаєш і чим ти живеш.

– Напевне за ці фестивальні роки були моменти, що запам’яталися найбільше?

– Коли мене запитують, яка в мене улюблена роль, то відповідаю, що такої нема. Вони всі як діти. Так само і вистави, які я запрошую на фестиваль. Усі вони найулюбленіші, найкращі, найцікавіші.

Траплялися і дивні випадки. Одного разу актриса грала-грала, дійшла до середини вистави і сказала: “Більше я грати не буду”. А глядач сидить, фестиваль триває. Запропонувала їй зробити паузу. Вона все відмовляється. Підійшла до неї і кажу: “А давай зробимо вечір поезії, я читатиму вірші українською мовою, а ти своєю”. Я читала вірші Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, а вона весь час один і той самий вірш. Коли ми закінчили, вона мене обняла. Глядачі принесли їй багато квітів...

Так хочеться всіх обігріти, всіх прихистити.

– Крім жіночих моновистав, Ваш фестиваль представляє чоловічі, а останнім часом і ті, в яких задіяно по кілька акторів.

– Є дуже багато прекрасних чоловічих моновистав. Я бачила потрясаючого актора Шекспірівського королівського театру, англійського актора Піппа, бачила Анжея Северина з Польщі. Поду-

мала, що вони можуть бути гостями нашого фестивалю. Коли Анжей Северин приїхав на фестиваль “Марія” і показав нам свою моновиставу “Мій Шекспір” з монологами чоловічих і жіночих персонажів – це було щось неймовірне за глибиною творчого й професійного фаху.

Прекрасну виставу “Відлюдько” за повістю “Сойчине крило” Івана Франка показав на фестивалі Володимир Смотритель з Хмельницького. У цьому місті він організував свій театр “Кут”, проводить фестивалі.

Цього року до участі у фестивалі запросили й колективні вистави. Щиро дякую Миколі Берсону з Миколаєва, очільнику у цьому місті українського театру, який нещодавно отримав статус Національного. Всі вистави у ньому йдуть з аншлагами. Миколаївці привезли виставу, в якій грають чотири актори – “Привіт, малий!” за п’єсою Марини Смілянець. Мій уклін акторам цього театру.

Ми зробили вечір пам’яті Богдана Ступки, партнеркою якого я була в багатьох виставах. Його син Остап Ступка мав грати у виставі за Лесею Українкою. Але не склалося. Тоді ми домовилися з юними акторами з Народного театру ім. В. Симчача (м. Коломия), і вони показали щемливу виставу “Ім’я Ступки на долонях вічності” Г. Малярчук.

Цьогорічний фестиваль почали з виступу хору Музичного ліцею імені Миколи Лисенка під орудою Ю. Пучко, який зайняв перше місце у світі в категорії духовного співу. Діти заспівали “Благослови, душе моя, Господа” та “Гімн України”.

– Як відбувається відбір учасників фестивалів?

– Я чимало поїздила, побувала на багатьох фестивалях. Знаю кон’юнктуру моновистав у світі, тому вже можу відбирати. У світі є потрясаючі актори. Дзвоню їм, запрошую приїхати. Пишу листи до посольств, міністерств, звертаюся до різноманітних фондів.

– Під час фестивалів проводите презентації книжок.

– Вважаю цю ідею вдалою. Як сказав очільник нашого театру Михайло Захаревич, фестиваль переростає у науково-дослідницький центр. Ми говоримо не лише про книги, які розповідають про театральних людей. А й про нашого мудреця Сковороду (йдеться про книгу “Сковорода” Наталії Дзюбенко-Мейс). Валентина Коротя-Ковальська розповіла про написану нею книгу “Пісенне древо Івана Миколайчука”. Про Наталію Ужвій написала дочка поета Р. Братуня Наталія Колесніченко-Братунь. Алла Підлужна показала своє видання про О. Бєльського, художнього керівника унікального в Україні театру “Академія руху”. Були представлені чотири томи “Василь Стефаник” С. Хороби.

Обов’язкові на фестивалі виставки живопису. На XVII фестивалі представив свої роботи народний художник України, лавреат премії ім. Тараса Шевченка Валерій Франчук. Ми говорили про синтез мистецтв. І відбувалося це на тлі картин та мозаїки, що складалася з фотографій польського майстра Марека Сендека, афіш театру “Іван Франко на Франківській сцені”, стенду зі світлинами М. Заньковецької (музей Марії Заньковецької). Коли все це об’єднується, то створюється середовище творчої ауори, в якій вирує доброта й любов (пам’ятаєте слова Ірини Вільде: “Люблю любити любов”).

– Чим ще особливий XVII Міжнародний фестиваль жіночих монодрам “Марія”?

– 150 років тому наша культура вибухнула з’явою Лесі Українки, Василя Стефаника, Агатангела Кримського, Леся Мартовича, і ми говорили про них на науково-мистецькій конференції. Також говорили про Генріка Сенкевича, Івана Дзюбу, Михайла Слабошпицького, Миколу Вінграновського, Івана Миколайчука, Богдана Ступку. А ще – про Іру Маланюк та Соломію Крушельницьку. Про теперішню війну виставою “Незламний” О. Терещенка (актор І. Кирильчатенко). Ми пам’ятаємо про нашого колегу Андрія Мовчана, який загинув на Майдані 20 лютого 2014 року. А ще варто згадати щемні вистави з Коломиї, з Івано-Франківська, Львова, Ізраїлю, Польщі, Кривого Рогу, Києва.

Ми створили експертну раду, до якої входили: театрознавиця Алла Підлужна, завідувачка літературної частини Академічного драматичного театру ім. І. Озаркевича з Коломиї Ольга Руденець та актор і режисер Львівського національного театру імені Марії Заньковецької, народний артист України Григорій Шумейко. Після кожної вистави ми збиралися разом з її учасниками і обговорювали те, що побачили на сцені.

– Хто Вам допомагає у проведенні фестивалів?

– Насамперед, Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка і наш генеральний директор – художній керівник Михайло Захаревич. Театр дає Камерну сцену ім. С. Данченка, світло, звук. Кожної вистави біля мене був Микола Диченко, завідувач постановочної частини театру зі своєю командою, Тетяна Пліска, завідувачка реквізиторського цеху з командою. Вельми вдячна заступнику генерального директора театру Івану Ожевану та його команді за щиру, щиру поміч... Театр Франка показав себе як правдивий національний театр, який єднає навколо себе українські театри, запрошує їх в гості для показу киянам своїх творчих надбань.

Поруч зі мною на фестивалі працювала вся моя сім’я. Син Максим займався транспортом. Його дружина Світланка та її сестра Марічка зустрічали гостей. А онука Анна пригощала всіх глядачів канапками, чаєм та печивом “Марія”.

– Що можете порадити тим, хто захоче взяти участь у наступному фестивалі?

– На сайті нашого фестивалю є заявка, яку потрібно заповнити. Ми будемо розглядати ці заявки і вирішувати. Щойно завершився XVII фестиваль, а люди вже хочуть взяти участь у наступному. І це не може не радувати. На XIX фестивалі обов’язково буде науково-мистецька конференція “Магія культур”, круглий стіл “Полілог діячів театральної культури”, неодмінно знову будуть гарні вистави. Також безперечно буде музична сторінка “Люблю, любити, любов”. Переконана, що від любові народжується добрі діяння на цьому світі. Часу до наступного фестивалю вистачає, можливо, придумаємо ще щось цікаве і нове.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Про радість і біль

Національний академічний духовий оркестр України (диригент Олексій Бажанов) запросив до Колонного залу імені Миколи Лисенка Національної філармонії України на концерт “Повертайся живим” до Дня захисників і захисниць України. Музику талановитих виконавців доповнило художнє слово заслуженої діячки мистецтв України Світлани Корецької.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

14 жовтня – знаковий день для української історії, віри і традицій. Це День українського козацтва, 79-та річниця створення УПА і благословляє цей день Покрова Пресвятої Богородиці.

“Повертайся живим” – таку назву мала програма концерту, в якому поєдналися радість і біль, драматичні роздуми про сучасність, а понад усе – жага щастя, миру, добробуту в нашу українську родину.

Розпочали концерт світовою прем’єрою “Святкової увертюри” Анатолія Жульєва у виконанні Національного академічного духового оркестру.

Поезії з Шевченкового “Кобзаря” вічні, вони завжди актуальні для творчості українських композиторів. А цього вечора прозвучало три романси на слова Тараса Григоровича і музику Левка Колодуба (“Закувала зозуленька”, “Доленько моя” та “Утоптала стежечку”), які разом з оркестром виконала заслужена артистка України Єлизавета Ліпітюк (сопрано).

Продовжила концерт композиція “Дитинство” з музики до кінофільму “Тіні забутих предків” Мирослава Скорика. А мелодія цього композитора з кінофільму “Високий перевал” стала посвятою загиблим за незалежність України, пам’ять про яких – понад степами українського сходу. Від серця до серця здіймається невпинна печаль, тріпоче на вістрі вічного прощання.

Українська народна пісня – це наша поетична біографія. Біографія народу, який, мов лев, боровся за свою свободу. А пісня на вірші Тараса Шевченка в обробці Юлія Мейтуса “Од села до села” вже стала народною.

А як же без гумору? В усі часи і нині допомагають українцям жартівливі пісні, наприклад, “Ой я знаю, що гріх маю”.

“На ворогів з одним Богом, – казали козаки, – воїн стріляє, а Бог кулі підносить”. Шабля – хрест козака, перемога – Бог, а пісня – козацька молитва. На завершення першого відділу прозвучав Старовинний запорізький марш в обробці Євгена Адамцевича та Віктора Гуцала.

Друге відділення концерту відкрила увертюра “Святковий Київ” Івана Карабиця.

Дует “Тельнюк. Сестри” добре відомий у музичному просторі України та зарубіжжя. Кажуть, що Леся і Галя Тельнюк заслужили звання захисниць української поезії, української мови. Крізь призму сучасних зрозумілих молоді жанрів вони йдуть до нас з великими, високими ідеями патріотизму, духовної краси і, головне, небайдужості у нашому бурхливому, строкатому сьогоденні.

У програмі вечора дует виконав композиції зі свого альбому “Наш Шевченко”. Ці пісні пройшли загартування, перевірку на міцність перед українськими воїнами на гарячих східних рубежах, перед слухачами Великобританії, Литви, Німеччини, Канади. У проєкті “Наш Шевченко” представлений величезний дивосвіт людської душі.

А почали свій виступ народні артистки України Леся та Галя Тельнюк з молитви, чия сила твориться серцем, душею і розумом, – композиції “Все упованіє моє”. До нас усіх і про нас усіх злітали вічні слова Тараса Шевченка у виконанні сестер – “І мертвим, і живим, і ненарожденним...”

Оберіг життя людини, оберіг країни, оберіг життєдайного сприйняття світу – все це в пісні “Посаджу біля хатини”. Знайомі кожному з дитинства Шевченкові рядки акварельних кольорів української природи, як плин життя – у композиції “Тече вода з-під явора”. Ще одним твором із проєкту “Наш Шевченко” стала пісня “Не женися на багатій”.

Сестри Тельнюк – лавреатки славетних першого та другого фестивалів “Червона рута”. Як відгомін про цю сторінку біографії дуету прозвучала пісня на слова і музику Володимира Івасюка “Я піду в далекі гори”. А далі знов Шевченківська тематика – композиція “Росли укупочці, зросли”.

Напевно, нікого з присутніх у залі не залишила байдужими фантазія Альфреда Заубера на теми українських пісень “Водограй”.

Ватра, яка зігріває, збирає спогади, надихає світлом життя, саме таким є музичний твір “Ватра” на музику Василя Попадюка в обробці Володимира Матвійчука.

“Повертайся живим” – це магічні слова, в яких і прохання, і віра, і заклик. Вірші до однойменної пісні написала Ірина Цілик. А логічним продовженням цієї теми стала композиція на музику Святослава Вакарчука “Я не здамся без бою”.

“Рядок з автобіографії” – під словами з пісні на вірші Оксани Забужко можуть підписатися всі захисники та захисниці України. Ця композиція є знаковою в новітній історії України, вже стала Гімном маршу патріотів.

На завершення концерту пролунала пісня на слова Степана Чарнецького і вірші Григорія Труха “Ой у лузі червона калина”, що була Гімном УПА, а нині це Гімн воїнів, які захищають нас на сході.

– Ми національний колектив, тому наше основне завдання – пропаганда національної музики, творів українських композиторів, – розповів генеральний директор Національного академічного духового оркестру України **Олександр Піроженко.** – У цьому році відбувся концерт пам’яті композитора Левка Колодуба, який був ініціатором створення оркестру. Крім цього граємо твори Олега Безбородька та Володимира Рунчака, які пишуть твори спеціально для нашого колективу.

До концерту “Повертайся живим” готувалися давно. Його ініціатором став наш диригент Олексій Баженов, який і реалізував проєкт. Програма формувалася так, щоб ми могли згадати про День захисників і захисниць України, День Українського козацтва і річницю створення УПА.

З композитором із Запоріжжя Анатолієм Жульєвим ми співпрацюємо не перший рік. Вже мали кілька спільних проєктів і з сестрами Тельнюк до Шевченківських днів, і щоразу програми оновлювалася приблизно на 70 відсотків. Єлизавета Ліпітюк за 15 років брала учать у багатьох наших концертах.

У цьому сезоні плануємо низку концертів, що будуть складатися з української музики. Один з таких концертів присвятимо Дню вишиванки, інші – дню народження Тараса Шевченка, Різдву та важливим історичним подіям.

*“Тільки маятник настінний, крок за кроком,
Як солдатик, марширує цілий день”.*

Микола ТЮТЮННИК. І знову осінь, облітає лист

Сумний двір
Двір сумний, бо скоро холоди,
І вода позамерза в кориті.
Вчора ще рясніли скрізь сади,
А тепер й вони вітрам відкриті.

Літо, як вода в ярок, стекло,
Хату ніжно підпирають лози.
Бо цим стінам втримати тепло
Так же важко, як стареньким – сльози.

Над віконцем присмирів павук,
Хоч і сам спроможний налякати.
Тільки дятел десь вгорі: тук-тук...
Мов, погрітись проситься до хати.

Етюд
Посвіжіло, вечір настає...
Та ніяк не хочеться до хати:
Лапками наш песик волохатий
Як на піаніно награє.

Ген, довкола попритихло все.
Плямочка зорі над небокраєм.
Та туман вже селищем повзе
Й на ніч землю ковдрою вкриває.

Іду, курю...
Вечірній час повзе, немов слимак.
Та це мені не холодно й не жарко.
Іду, курю, за звичкою, в кулак,
Як хлопчик той, ховаючи цигарку.

Вже й місяць, ген, як золотий значок...
Уже й туман кочує оболонню.
А вогник, наче спійманий жучок,
Так ніжно мені дряпає долоню.

Вечірнє вогнище
Наш зелен-сад оце вже став рудим,
Палю листву в багатті край дороги.
Уже й перегоріло все, а дим
Ще ластиться, як песик той, під ноги.

Схилилася під зазимком трава,
Поснули вже і яблуні, і сливи...
Лиш вогник на хвилинку ожива
І язичок показує грайливо.

Хмарина
Дощу таки давненько не було,
А згодом десь взялася та хмарина.
І так зраділо дощику село –
Зраділо до найменшої дитини.

Полив усе: й городи, і садки...
Все напилось цілющої вологи.
І навіть ті тополі в два рядки,
Обабіч звеселілої дороги.

Куди не глянь – блищать озерця скрізь!
Хмаринка ж та так низько над землею,
Й тополі аж навшпиньки піднялись
І верховіттям бавилися з нею.

Дика груша
Вона давно запала мені в душу,
Запам’яталась назавжди в ті дні:
Одним одна маленька дика груша –
На чорнім тлі весінньої ріллі.

Стояла там і літечком, і в стужу,
Неначебто розбіглася з гори,
Така собі скромненька дика груша,
Яку всі оминали трактори.

Тоді садки вже цвітом обтрусило.
І тихо вранці коливалась мла.
Вона ж мені була мов хмарка біла,
Що відпочити трохи прилягла.

І так хотілось грушку ту провідать,
Але ж воно завжди діла, діла...
А дні ж летять, ну а куди – Богвіда!..
І ось вже осінь стежкою прийшла.

Ото ж іду, бо їй сказати мушу:
Хай буде довгим на землі твій строк.
Зітхає мовчки вдячна дика груша,
Соромлячись своїх старих гілок.

Жовтий світ
І знов мене веде дорога в ліс.
Вітрець доносить гавкотню собачу.
Перебіга через шосейку лис –
Такий рудий, на жовтому й не вбачиш.

А жовте зараз, мабуть, тут усе:
І ця ж трава, і це ж опале листя.
Лиш стовпчики низенькі вздовж шосе
Як чорно-білі гетри футболістів.

Крокую поруч з ними певну мить
Й вірші собі читаю, без упину.
І сонце – це ж не літнє! – не палить,
А лиш ласкаво гріє мою спину.

Ліхтар
І знову осінь, облітає лист.
Попід ногами дощові калюжки.
Ліхтар, стрункий, як той баскетболіст,
Під вітром, в металевім капелюшку.

Він капелюх цей зроду не зніма,
Немов весь час милується собою:
Хоч літо там, хоч осінь, хоч зима –
Стоїть, комусь киває головою.

Ми друзі з ним. Він часто теж не спить.
Можливо, як і я, складає рими.
А то, бува, й здригнутись може вмить,
Коли сусіди гримають дверима.

Це, певне, вже останній з ліхтарів,
Що мали ось такого капелюха.
Звичайно, що і сам він постарів,
І капелюх той наповза на вуха.

А поруч скрізь сучасні ліхтарі –
Вони скляні і через те пихаті...
Але давно зізнатись на порі –
Не вміють ні вітатись, ні кивати.

Захмарні журавлі
О, як кричать захмарні журавлі,
Немов віщують про своє нам горе!
Летіти і не бачити землі –
Це як над сірим і суворим морем.

Почуєш і зупинишся умить,
Відпустиш навіть знайдену вже риму.
І щось в душі так гостро защемить,
Немов її прищемлено дверима.

А тут іще й тумани залягли,
Відомо всім: де тонко – там і рветься...
І крик отой, оте сумне “курли!”,
Ще довго буде як та голка в серці!

У цій хатинці
Цю хатинку поміж інших і не видно.
Поруч неї і машини не гудуть.
В цій хатинці, невеличкій, незавидній,
Літні люди, доживаючи, живуть.

В цій хатинці пам’ять спогади колише,
Бо й наразі ще жива в душі вона.
В цій хатинці оселялися колись вже
Голод, холод, тричі проклята війна.

В цій хатинці, невеличкій, незавидній,
Ви не вбачите якогось там добра.
Навіть “сволок”, трудівник наш старовинний,
Й досі стелю, як Атлант той, підпира.

В цій хатинці будь-якої пори року
Завше тихо, як бува в старих людей.
Тільки маятник настінний, крок за кроком,
Як солдатик, марширує цілий день.

Вікна
Було, прокинешся малим
Й одразу – до віконця:
На вигоні крилатий млин
Стоїть, жонглює сонцем.

Радієш, з бубличком в руці, –
Який чудовий ранок!
А потім вскочиш у штанці
Й скоріш собі на ганок.

Які були щасливі дні,
Й тих днів було немало,
Коли віконечка мені
Весь світ цей відкривали!

А як писалися пізніш
Біля вікна сонети!
А потім все пішло під ніж
Та й кануло у Лету.

Тепер далеко милий край,
Очей моїх відрада.
Тому, хоч на сопілку грай,
Нічому вже не радий...

Бо скоро й сьомий рік мине,
А я ніяк не звикну,
А вдома ж згадують мене
Й тихенько плачуть вікна.

Донбас – Наддніпрянщина

СЛОВО Просвіти
ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021
Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Микола ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617
21042
4 820095 780016